МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 25 (2546) | КIиранди, 26 март, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

ТАХАН НОМЕРА ТIА:

РЕСПУБЛИКА КХАШКАРА БАЛХАШ

КХАЛНАЬХА СЪЕЗДАГА ЙОЛА МАТЕРИАЛАШ

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН ПИСАТЕЛИЙИ ПОЭТИЙИ ПРОИЗВЕДЕНЕШ

ДУКХАГIА ДАККХА ДУЛХИ ШУРЕИ—СИЙЛЕНЦА КХОАЧАШДЕ ДЕКХАРАШ

Берригача мехка санна, вай республике а шерра яьржай колхозийи совхозийи хьайбаш дебадара, цар продуктивность лакхъяра, лаьттани хьайбайи продукташ алсамъяхара а уж паччахьалкхенга дукхагIа йохкара а дIайолаяь социалистически ярь.

ССКП Центральни Комитета январски Пленума итогашта хетаяьча колхозийи совхозийи собранешка а республика юрта боахаме хьалха латтарий совещане а тIаийдаьча социалистически декхарех 1961 шера Даьхенна 20000 тонн дулх, 61000 тонн шура, 27 миллион фуъ, 2750 тонн тха дIадала дезаш я республика.

Кхы а доккхагIа декхараш тIаийцад укх шера цхьайолча колхозашеи совхозашеи. Масала, Сунженски районерча къахьегамхоша дош деннад укх шера дулх 32,5 процент, шура — 26 процент соахкарчул дукхагIа яккха. 1961 шера доахан дикка дебаде лаьрхIад Грозненски районерча колхозникашеи совхозий болхлошеи. Алхха детта доахан хургда цар ер шу чакхдоалаш 8540.

Колхозхойи совхозий болхлойи къахьегама хьинар Iалаьмате чIоагIа айденнача хьалашка чакхъяьлар колхозашкеи совхозашкеи ССКП ЦК январски Пленуме итогаш ювцаш йола собранеш. Цига дийцар дIадахача боахама шера карагIдаьннараши укх шера де лерхIараши шоай торонаш гучаяьхар юртбоахама продукташ дукхагIа яхара, царех дикагIа пайда мишта эцаргба белгалдаьккхар.

Торонаш гучаяхари, цар бокъонца лоархIам бари, керда социалистически декхараш тIаэцари — из де дезача гIулакхий юхьиг мара яц. Керттерадар тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара болх вIаштIехьбаккхар да. Цудухьа партийнии советскии организацей, юртбоахама органий декхар да: даиман социалистически ярь мишта лел хьажар, хIара итт дийнахьа, бетта, квартале яхье баьннарашта карагIдийннараш нахага дIадовзийтар, тIаийца декхараш кхоачашде царна новкъостал дар. Берригаа низ тIабахийта беза хьайбаш бокъонца Iангара дахара, дерригаа Iаьсий, Iоахарий, хурскаш кIоригаш ца йойташ хьалкхеяра. Къаьстта бIарг лакха беза сеча хьайбашка: дахкаргдолча хьайбашта царна эшаш дола гIулакх де деза, искусственни осеменени яра гIулакх тоаде деза, цхьаккха етти жийи Iаьхара бусаргбоаца гIулакх оттаде деза фермашка.

ТIаийца социалистически декхараш кхоачашдара дикка толамаш даьхад укх шера хьалхарча шин бетта а март бетта шин декаде а Саьсана районо. Хьалхарча квартала паччахьалкхенга дулх дохкара план 118 процент, шура йохкара — 193 процент, фуаш — 200 процент кхоачашъяьй цу района колхозаша. Паччахьалкхенна дулхи шуреи ханал хьалха дIаденнад Грознерча шурий совхозо. Цхьайолча кхыча районашка а да дулх, шура, фуаш кийчдара йола укх шера хьалхарча квартала планаш кхоачашъяь боахамаш.

Цхьабакъда, укх шера хьалхарча квартале республикерча дукхахача районашка хьайбаш дебадараи паччахьалкхенга дулх, шура, кхыйола хьайбай продукташ йохкараи тIаийца социалистически декхараш меттел шоай планаш а кхоачашъяьяц. Шортта доакъар доллашехь а соахка укх ханачул кIезигагIа да цхьайолча районашка доахан, жа, кхыдола хьайбаш. Масала, соахка укх ханачул 200 бежан кIезигагIа да доахан МагIалбика зоне, 224 бежан кIезигагIа да Ачхой-Мартане, 350 бежан тIерадаьннад Наьсарен районерча совхозашка. Иштта кIезигденнад цу районашка кхыдола хьайбаш а. Къаьстта во латт хьайбаш дебадара гIулакх «Ингушский» совхозе. Дика лел ала йиш йолаш дац хьайбаш дебадара гIулакх Шелковской, Курчалоевски, Первомайски районашка а.

Массехк ди мара дисадац хьалхара квартал чакхъяла. Цхьабакъда укх квартале паччахьалкхенга шуреи дулхи дохкара тIаийца социалистически декхараш меттел дукхахача районаша паччахьалкхен план а кхоачаш ца яр кхерам болаш да хIанз латта гIулакх. Къаьстта во лел из болх МагIалбика зоне Шаьлан, Каргалински, Наьсарен, Шелковской районашка. Цу районашкарча партийнии советскии организацеша, юртбоахама органаша, колхозийи совхозийи кулгалхоша доккхий социалистически декхараш тIаийдаьд укх шера, цхьабакъда уж кхоачашделга вIаштIехьдаьккхадац цу гIулакха къахьегамхой оарцагIбаьхабац.

Белгалдаккха дезаш да цу районий партийнии советскии организацеша сихха оарцагI а яьнна фермай болх тоа ца бойя укх шера хьалхарча квартала паччахьалкхенга дулх, шура, фуъаш дохкара план кхоачалгIюлург ца хилар.

ССКП райкомаши райисполкомаши декхарийла я ерригача колхозийи совхозийи фермашка латтача гIулакхашка хьажа а хьежа, хьайбаш дебадара, цар продуктивность лакхъяра де деза гIулакхаш белгалдаха а уж кхоачашдара беррига хьайбаш лелaдераш оарцагIбаха а. Къаьстта теркам тIабахийта беза фермашка доахана учет нийса лелаяраи хьайбаш дика бIаьстанга дахараи.

Хьайбай фермашка болх беш бола нах хьайбаш дебадара а цар продуктивность лакхъяра а дикагIа оарцагIбаргболча тайпара вIаштIехьдаккха деза хьайбаш леладерашта алапеш телара гIулакх. Цунца цхьана лакхбе беза хьайбай боахамерча хьалех бола коммунистий колхозийи совхозийи кулгалхой, специалистий бехктокхам.

Iилмо а хьайбаш леладерий практико а хьахьекха да дулх дукхагIеи дикагIеи хилийтара де дезар доахан дика дорстадар хилар. Цудухьа хIанзе а уйла е еза паччахьалкхенна дулха дIадала деза доахан йIоах маеллинге а дика буц йолча дIа а дахийта дорстадара. Цу доаханга хьажа дикагIбола, шоай болх дукха безаш бола хьайбаш леладераш къоастабе беза. ЧIоагIа лоархIам болаш ба цу гIулакха организаторски болх.

Хьайбаш дебадара, цар продуктивность лакхъяра хьайбай продукташ паччахьалкхенга дукхагIа йохкара, иштта беррига юрта боахам дIахо дегIаболабара хьакъехьара социалистически декхараш кхоачащдеш ба юртбоахама къахьегамхой. Цу гIулакха хьалха латта декхарийла я партийни организацеш. Организаторски болх тоабар, тIаийца декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбахар — из да цар керттера декхар.

ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ КИЙЧЪЯР

(1 квартала план кхоачашъяра 20 марта кхаччалца дола проценташ)

Районаш	дулх	шура	фуаш
Курчалоевски	169	83	59
Ножай-Юртовски	137	41	104
г. Грозный	118	193	—
Саясановски	118	100,6	200
Советски	111	81	30
Веденски	111	59	111
Первомайски	108	93	20
Урус-Мартановски	88	89	56
Гудермесски	87	97	80
Надтеречни	63	67	30
Наурски	60	90	64
Ачхой-Мартановски	60	94	126
Грозненски	60	96	51
Шелковской	58	81	111
Наьсарен	55	75	8
Каргалински	55	77	86
Шалински	53	94	56
г. Малгобек	44	75	33
Сунженски	35	108	50
Ерригача республике:	64	91	62

* * *

Республика дукхача колхозашкеи совхозашкеи дулх, фуаш кхоачам боллаш кийчдац, 1-ча квартала планаши хIаьта иштта социалистически декхараши кхоачаш ца дар кхерам болаш да.

ВIалла кхоачамбоацаш кийчду дулх Ачхой-Мартановски, Шелковской, Наьсарен, Каргалински, Шалински, Сунженски районашкеи гор. МагIалбика боахамашеи. Доккхий социалистически декхараш тIа а ийца, дулх дукхагIа даккхара нах оарцагIа боахаш бе мабоагIара организаторски болх а баьбац, динза даргдоаца гIулакх а даьдац цу районий колхозийи совхозийи кулгалхоша, партийнии советски органаша.

Паччахьалкхенга шура йохка йоагIа квартальни план кхоачашъяьй е кхоачашъяь яла йоахк дукха йола районаш. Цхьабакъда шура йохкара план кхоачашъяра цIенхаштта тIехьаюс Ножай-Юртовски, Веденски, Наьсарен районаш.

Дика лелац фуаш кийчделга Грозненски, Урус-Мартановски, Сунженски санна йолча республика йоккхача районашка. ХIаьта Наьсарен районо фуаш дохка йоагIа квартальни план 8 процент мара кхоачашъяьяц.

Цу балхашта чIоагIа тIехьадусилга дIадаккха а хьайбай продукташ чехкагIа кийчъе а еза.

Дика вIаштIехьдаха бIаьстан балхаш

☆ ☆ ☆

Квартальни план кхоачашъяьй

ТIа-тIа дукхагIа шерлуш ярж Старопромысловски района мехкдаьтта лохараштa юкъе съезда хьалхара социалистически ярь.

22 марта бурув деттача контора болхлой коллективо кхоачашъяьй скважинаш яхара хьалхарча квартала план. Шу доладеннача хана денз 8.260 метр бурув техад. Кхыдола хьокхамаш а тIехкхоачашдаьд: шин бетта къахьегама овсарле 3,1 процент лакхъеннай, хIаьта цхьа метр бурув тохарга дIабода мах 9,4 процент лохбеннаб, из бахьан долаш 48 эзар сом кходаьд.

Дика болх бу СССР-а Лакхехьарча Совета депутат волча мастера Степан Егорович Слесарева бригадо. № 6 йолча тохкама йоккхача скважине (Хаян-Корта участок) 1.144 метр бурув техад цо, бетта йоагIача графикал дикка дукхагIа да из. Опыт йолча мехкдаьттахочун хьокхамах болх беш ва къона мастер Виктор Слесарев.

Кхашка хиш дахкара дош дувцаш хинна совещани

Республика лаьтташка хиш дахкара гIулакхаш леладеш болча кулгалхой совещани вIашагIтехар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето укх деношка. «Республикерча колхозашкеи совхозашкеи дIаювча хьажкIашта, шекар доаккхача свеклана, баьца даараштa, кхыча культураштa хий деттилга дикагIа мишта тоадергда» яха дош дувцача дакъа лоацаш хилар райисполкомий председателаш, хиш дехкача системай управленей начальникаш, цар керттера инженераш, опытни станцей директораши директорий заместителаши, «Теркумводстрой» гIишлой конторай начальникаш, промышленнии, торговии, снабженческии организацей викалаш.

Дувца оттадаьча дешах ше даьча къамаьлаца республика хина боахама управлене начальника нов. СТАРЧАКА белгалдаьккхар лаьтташка хиш дехкара гIулакх Сунженски районо а Грозненски района цхьаццайолча колхозаша а тIехьадувлийташ хилар.

Старчака къамаьл йистедаьнначул тIехьагIа, лаьтташка хиш дахкара балхаш сихха тоадара динза даргдоаца хIамаш белгал а доахаш, совещане къамаьлаш дир Грозненски райисполкома председателa нов. ДУДНИКА, Сунженски райисполкома председателa нов. ДОНЕНКОС, совнархоза кхачан промышленноста управлене начальника нов. КОВАЛЕНКОС, Межреспубликански Алханчуртски хиш дахкара система начальника нов. ТОРИЕВА, «Теркумводстроя» керттерча инженера нов. КОНЬКОВА, Грозненский мелиоративни станце директора нов. КИРИЕНКОС, Ачхой-Мартановски района юртбоахама инспекце начальника нов. МАТЮШИНАС, № 5 йолча гIишлой-монтажни управлене начальника нов. ЛАЗАРЕВА, иштта кхы дукхханеша а.

Х. МАХИТАРОВ.

☆ ☆ ☆

Йизза кийчо яьй

БIаьсти ялаташ дIадера бокъонца кийчо яь яьннай Саясановски района Калинина цIерах йола колхоз. Тракторашта а юртбоахама инвентара а ремонт яьй, хьажкIаш лелаю 17 звено вIашагI а елла, царна лаьтташ паспортех дIахьожадаьд. ХьажкIаш дIаера болх 7—8 дийнахьа йистебаккха торо я колхоза, йоах колхоза председателa нов. Мунапов Аме.

Соахка 18 гектарах хIаране тIара 42 центнер фуалъяьхача хьажкIий яьккхача, РСФСР преми еннача дикагIа йолча А. Магомаевай звенос дош деннад укх шера 30 гектарах хIаране тIара 50 центнер хьажкIий яккха. ХIара гектара тIа пкъо тонн кхо диллад звенос.

ХьажкIаш дIаера иштта дика кийчо яьй Магомаеваца яхье яьннача нов. З. Манаевай звенос а, Абдурохманов Даурбека кулгалдеш йолча бригадо а. БIаьсти ялат дIадуврдолча дерригача лаьтта зяьб аьхай бригадо. 110 гектара тIа хьажкIаш дIае а, цох хIара гектара тIара 45 центнер 110 гектара тIа хьажкIаш дIае а, царех хIара гектара тIара 45 центнер бригадо.

Цул совгIа 10 гектара тIа тхьамка дIадуврдолаш я Абдурохманова бригада. Из лаьтта кIоаргга аьхад, цу тIа эшшача боарамагIа удобренеш а ехкай. Колхоза дукха пайда баргболаш культура я тхьамка. Нагахьа санна из дика хьийкъача, тхьамкан хIара гектаро 3200 сом пайда луртба. Тхьамка леладара гIулакх дика довзаш ба колхозникаш. Из кхедара даькъе шоаш тIаийца декхар кхоачашде оарцагIбаьннаб уж.

Лаьттанцарча балхий говзал Iомaелга вIаштIехьдаьккхад полеводчески а тракторни а бригадай бригадиршта, звеньевойшта, колхозникашта, трактористашта. Кхалнахага балха арабовла дикагIа торо хургйолаш, кхаь бригаде 100 бер хьаэца торо хургйолаш берий яслеш хьайийлай, цига балха хьожабаьб вайнаьха кхалнах. Бераштa де деза гIулакхаш Iомадеш курсаш хургйолаш я цу кхалнаха районерча больнице.

ССКП ЦК январски Пленума исторически решенеша дегаш гIоз а даьха, юрта боахама продукташ алсамъяхара даькъе шоаш тIаийца декхараш кхоачаш а деш, парте XXII съезда сийленца накъа бахара чуийнна балхаш деш боахк колхозера къахьегамхой.

И. МАЛЬСАГОВ, агроном.

Кен дIабийна баьннаб

Дика дIадоладаьд укх бIаьсти юрта боахама культураш дIаера балхаш Ачхой-Мартановски районерча боахамаша.

«Самашкинский» совхоза къахьегамхоша хIанзале ялатийна лаьрхIа 100 гектара тIеи мошача доакъарийна лаьрхIа 85 гектара тIеи кен дIабийнаб. Укх шера 120 гектара тIа люцерна дIае езаш я совхоз. Люцерна дIае езача дерригача кхашка макха баьккхаб, лаьтта цамца даькхад, хIаьта 75 гектар лаьтта хий диллад.

ХIанзале ялатийна лаьрхIа 107 гектара тIа кен, вIашагIъэяь «Вика» яха буци кени 14 гектара тIа дIабийнаб «Лермонтовский» совхоза 1-ча отделенерча къахьегамхоша. Чуийнна люцерна дIаювш ба 5-ча отделене механизатораш. ХIаьта совхоза йиълагIча, кхыча отделенешка апрель хьалхарча ах бетта шекар доаккха свекла дIаюврглолаш лаьтта тоадеш ба болхлой. ХIанз дерригa балхаш дика чакхдахара къахьегаш ба уж.

Р. НАУРБИЕВ.

Трактораш болх ца беш латт

БIаьстан дено шу кхоаб яха кIоаргача хьакъалера халкъа кица дицдалийтад МагIалбика района «Ингушский» яхача совхоза кулгалхоша. БIаьсти ялаташ дIаде ца дезаш саннa баьгIаб уж дIаьхача Iанна.

БIаьстан балхаш чакхдаллалца тракторашта а кхыча машинашта а эшаргдолча доагамеи царна хьекха дезача даьттайи Iалашо ца еш совхоза кулгалхой Iер чIоагIа новкъа даьннад хIанз. Март бетта 21-ча дийнахьа солярка яха даьтта ца хилар бахьан долаш болх ца беш 6 сахьата сеца лаьттар совхоза шоллагIча отделене ДТ-54 яха трактор.

Цу совхоза 3-ча отделене № 2 йолча тракторни бригаде укх тайпара сурт дайра тхона: будкана хьалхашка гIийло кIур а ухаш йоагаш латтача пишка гонахьа хайша багIар трактористаш, гаьна йоацаш болх ца беш сайца латташ 3 трактор яр: цаI — ДТ-54, шоллагIъяр — «Беларусь», кхоалагIъяр — МТЗ-5.

— Фу хьал да шуга, новкъостий?

— Хьал-м во дац, шоана гучча бесса дагIаш да-кха тхо.

— Ялаташ дIадийна даьннад шо? ХIана латт шун трактораш сайца?

— Ма дика доал тхо ялаташ дIадийна, селхан мара тракторaш гаражера ара а ца яьлча. Трактораш ехай. Царна оахош фу дергда ца ховш дагIа тхо.

Радиатора чура хий картера чу ух ДТ-54 яхача трактора.

— Хьа трактора фу даьд? — аьнна хьаттар оаха МТЗ-5 яхача тракторца болх беш волча трактористага нов. Мержоевга.

— Тахан шоллагIа ди да тха разъездной механик нов. Алероев тракторий оатхалаш а ийца, уж тоае ваха.

— Уж ма йий чIоагIа оатхалаш, дикача мастерске шин дийнахьа тоае езараш.

— ЧIоагIа яле а, мела яле а, ишта да-кха из. Цхьан трактора тIара цо йихьар даьтта насоса штуцер я, «Беларуса» тIара йихьар магистральни трубка, я, — аьлар трактористаца.

Нормативай книжко хьахьокх уж оатхалаш цIенна хьаеш хилча мел ха йов: штуцер хьае 27 минут мара езац, хIаьта трубкана сварка е 5 минут эш. Масса а тайпара станокаш я совхоза мастерске. Кхашка болх беш йолча тракторий кагьенна оатхал тоае а, нагахьа санна цIенаяр хьае езаш хуле, из болх бе а мастерске тIайола машин лаьрххIа шийга дIа а енна лелаш волча механика нов. Алероева ледарло бахьан долаш латтар трактораш болх ца беш.

БIаьстан балхашцара кхоачамбоацараш сихха дIа а даьха ялаташ дIадера болх овлан тIара эргабаккха беза «Ингушский» совхоза кулгалхоша, отделеней управляющеша. ХIара ди, хIара сахьат деза долаш ха я хьаэттар. Ялаташ дIадувлга тIехьадахийта йиш яц.

Б. БУЗУРТАНОВ, тха собкор.

Квартальни план—ханал хьалха!

ССКП XXII-гIча съезда йоагтIача тайпара накъа яхар духьа социалистически ярь а лаьца, «Красноармейский» яхача совхоза коллективо паччахьалкхенна хьайбай продукташ дIаялара йола квартальни план кхоачашъяьй. 20 март тIакхоачаш планах 1.300 центнер йохка езача, 1.467 центнер дулха ехкай, цунах 1.300 центнер хьакхий дулх а долаш.

Дукха хIама ца эшшаш духхьал хьакхий дулхаца квартальни план кхоачашъе аьттув баьннаб совхоза коллектива, хьайхарч кхабара гIулакх нийса вIаштIехьдаккхар бахьан долаш. Юкъера лаьрхIача деннеи бийсаннеи хьайбашта тIакхета дулх 500 грамм да, тIакхетача дулха цхьан килограммага йодар 5,8 доакъара единица а йолаш.

Паччахьалкхенна шура дIаялара гIулакха а дика толамаш даьхад совхоза коллективо. Планах 2.000 центнер йохка езача, из ди тIакхоачаш ехкай 2.235 центнер шура.

ССКП ЦК январски Пленума исторически решенеша дегаш ураоттадаь бола совхоза хьайбаш леладераш дулхи шуреи даккха а паччахьалкхенна дIадала а аьнна тIаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдар духьа къовсам лоаттабе лаьрхIа ба.

Н. С. Хрущев Москве юхакхачар

Казахстана юрта боахаме хьалха латтарий совещане дакъа лоацаш хинна ССКП ЦК Хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета Председатель новкъост Н. С. Хрущев 24 марта Алма-Атера Москве юхакхаьчав.

Казански вокзале Н. С. Хрущевна духьалбаха хилар новкъостий Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, П. А. Поспелов, Г. И. Воронов, В. В. Гришин, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член К. Е. Ворошилов, Машиннаькъий министр Б. И. Бещев, СССР Министрий Советерча Паччахьалкхен кхерамзлен комитета председатель А. Н. Шелепин, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра хьалхара заместитель В. В. Кузнецов, ССКП ЦК аппарате бехктокхамерча балхаш тIа бола болхлой.

Цу хана вокзала юхерча майдан тIа хиннача бIаьш болча Москверча къахьегамхоша дIайха моаршал хеттар Н. С. Хрущевга а Коммунистически партеи Советски правительстваи вокх кулгалхошка а.

(ТАСС).

Кхалнаьха съездага

Шалински аьшкбетонни хIамайи конструкцейи завода маркхал беча узела дикагIа йола моториcтка я Аушева Фатима.

1957 шера 12 тресте чуйоагIача СМУ-3 гIишлош хьалъеча тайп-тайпара балхаш де яхар Фатима. Из болх дика барах «Знак почета» яха орден елар цунна. Дукха ха ялалехьа моториста ученицалла яхийтар из. Ши бутт балалехьа Iомаелар Аушева моториста болх бе.

Моториста болх бе дIайолаеннача эггара хьалхарча дийнахьа денз хьинаре къахьегаш хьайоагIа Фатима. Цудухьа хIара шера Сийлен грамоташи ахчан совгIаташи тийннад цунна.

ХIанз совнархоза производственни предприятей контора 5-ча аьшкбетонни цехе моториcтка я Аушева. Планах 1000 кубометр маркхал бала безача 1500—1600 кубически метр лу цо хIара бетта.

Ше дика болх барал совгIа чIоагIа новкъостал ду Аушевас шийца болх беча къонача болхлошта. Ший балха говзал царна дIайовзийташ, ца ховр дикка дIахьехаш хул из массаза а. Иштта дика болх беш, болхлошта эшшача моттиге новкъостал деш из хиларах берригаш раьза а болаш, къахьегамхой депутатий городской Совета депутаталла хержай Аушева.

Сурта тIа: моториcтка Аушева Фатима.

И. ПЛИЕВА сурт.

Кхалнаъха съезда делегатий теркамга

Нохч-ГIалгIай мехкарча кхалнаьха III-гIа республикански съезд 1961 шера 30 марта Iуйрийна 10 сахьат даьлча города Грозне Сталински районерча В. И. Ленина цIерахча культура Двореце хургья.

Съезде уха делегаташ дIаязбу 29 марта ССКП обком чуйолча цIеной № 48 йолча цIагIеи (телефона номер 2-08-06), 30 марта В. И. Ленина цIерахча культура Дворецеи Iуйрийна 8 сахьат даьлча денз.

Курчалоевцаша бIаьстан балхаш дIадоладаьд

БIайха малх а хьежаш, хоза ха латт Курчалоевски районе. ХIара денах пайда эца гIерташ дика дIадоладаьд районерча колхозаша бIаьстан балхаш.

ХIанз цига гурахьа дIадийначa кIина макха боаккхаш, хьажкIаши шекар доаккха свеклаи дIаюв лаьтташ кийчдеш ба.

Цул совгIа массехк ди даьннад района гидуаргаш дIае болабенна.

Iалаьмате дика чакхдаьхад уж балхаш «Путь к коммунизму» яхача колхозерча механизатораша. Шин—кхаь дийнахьа уж йистебаьннаб 185 гектара тIа квадратно-гнездови хьисапе гидуаргаш дIайийна.

Уж балхаш лоаццача хана чакхдаха колхозерча механизаторий вIаштIехьдаьлар ерригача техника ханнахьа ремонт яр бахьан долаши хIаьта мел эша фу дика кийчдаь хилараxи.

Гурахьа дIадийнача ялаташта макха баьккха боалаш латт.

Дика дIадоладаьд бIаьстан хьалхара балхаш Ленина цIерахча колхозе а. Цига дIае езаш я 260 гектара тIа гидуаргаш, 378 гектара тIа хьажкIаш, кердача культуро—шекар доаккхача свекла дIалоацаргда 120 гектар лаьтта.

Колхозера механизатораш хIанзале дерригача гурахьа дIадийнача ялаташта макха баьккха баьннаб. Iалаьмате дика кийчдаьд цар хьажкIаши шекар доаккха свеклаи дIаюврглола лаьтташ. Кхашка дIа мел йихьа удобренеш дIа-юха а тесса, макха а баьккха шаьрдаьд уж культураш дIаюврглола лаьтташ.

Гидуаргаш дIаювш шиъ «Беларусь» яха трактор я цу колхозе. Балха нормаш массаза тIехкхоачашъеш къахьег трактористa Гаудаева Iаддалеи прицепщика Батишев Алсабикеи. Иштта дика болх бу комсомольца Тутаев Хьусе агрегато а. Цул совгIа Тутаев Хьусе дош деннад ший механизированни звеноца 50 гектара тIа хьажкIаш хьалкхее.

Механизаторий болх кхетамца вIаштIехьбаьккха дIадоладаьд бIаьстан балхаш XX-ча партсъезда цIерахча колхозе а. ХIанзале цига дIайийнай 100 гектар совгIа гидуаргаш. Уж балхаш деш доккхий къахьегама толамаш доах къонача механизатора Ламалиев Iаьлас. Районе дикагIа вола хьажкIаш лелаярхо лоархIаш ва Ломалиев. Соахка цун механизированни звенос 256 гектарах хIаране тIара 31 центнер хьажкIаш чуийцар. ХьажкIаш дIае йолаялалехьа гидуаргаш дIаювш я цун агрегат. ХIара смена нормаш шозза тIехкхоачашъю къонача механизатора.

Укх шера керда культура—шекар доаккха свекла 125 гектара тIа дIае езаш я XX-ча партсъезда цIерах йола колхоз. Цу гIулакха а лерттIа кийчо яьй цига. ВIашагIъехкай свеклана гIулакх де звенош, хIаьта дерригa лаьтташ дика кийч а даьд.

Укх шерара бIаьстан хьалхара балхаш дика дIадоладаьд Курчалоевски районерча колхозаша. Уж кхы мел ца долийташ чакхдахара ерригa торонаш оарцагIъяха еза.

Х. МУСТАФАЕВ.

СОВЕТСКИ МЕДИЦИНА

* * *

(ЛОАМАН КХАЛНАХА ПОЛИТГРАМОТА ХЬЕХАЧА КРУЖОКАШКА ЕЧА ЗАНЯТЕШТА ЙОЛА МАТЕРИАЛ)

* * *

Къахьегамхой унахцIено лораярах шиш керттера декхар лоархIа Советски паччахьалкхено. Партеи правительствас дIахьош йоакхо яр бахьан долаш, Советски Iаьдал латтача шерашка цамогаш баьараши. Юкъера лаьрхIача революци ялалехьа 32 шера мара вахаш ца хиннача сага ха хIанз 68 шерага кхоачаш йIаьхъеннай.

Вай мехка мах боацаш медицински новкъостал ду къахьегамхоща. Лорий дукхалга диллача дунен тIа эггара хьалхара моттиг лоац Советски Союзо.

ХIанз Нохч-ГIалгIай мехка болх беш 1.146 лор ва, царех 29 эзлуженни лори 5 Iилмай кандидата а волаш. 3,5 эзар юкъера говзал йола медицински болхло ва. Республике болх беш я 5.185 менги чубола 74 больница, 20 амбулатории поликлиникеи, 5 диспансер, 34 дорий 289 фельдшерски дарбан-пункт, бераш ду 13 колхозни цIа, скори помоща 7 станци, цIий детта станци, санитарни авиаце станци. Республике да 2 берий цIа, 92 берий ясли.

Нохч-ГIалгIай къаман 52 лор ва. Цул совнагIа, мехкарча медицински институташка дешаш 146 нохчон гIалгIаи ва.

Вай мехка дуккха профилактически учрежденеш ехкай. Советски Iаьдал латтача шерашка хьалдаьча салоIача цIеношкеи санаторешкеи хIара шера салоIаш а дарба дайташ а пхе миллионал совгIа саг хул.

Хадданза тоалуш латтача наьха вахаро, планах а хадданза а къахьегамхой унахцIено лораяра чакхдоахача гIулакхаша, медицински Iилмеи, физически культуреи дика дегIаахаро нах бебаргбола хьалаш хулийт. Алхха цхьан 1959 шера СССР-е баха нах 3 миллиони 660 эзари саг дукхагIа хиннаб.

ХIара хIаман, из исторически дегIа мишта доагIа а хьежаш, лоархIам бе беза, яхаш В. И. Ленина баь хьехам партена массаза дага а лаьтлаб, хIанз а латт. Медицински Iилмана а доагIаш да из. Из дегIаахар адамий общества лоаттабеча юкъарча къовсамца дувзаденна да. Сага организм йовзара эзараш шераш ийшад. КIезиг-кIезига хулаш Iилма а хинна дIайолаеннай медицина.

Iалама низашца къовсам лоаттабе низ боацача хьалхарча сага хьаькъал дIакхаьчадац лазараш хьадалара бахьанаш довза. Цудухьа лазарий бахьанаш дына хьехамца доашхаш хиннад цо. Цу ханаца бувзабенна ба лазараш хьахилара хьакъехьа сага эггара хьалха чубесса кхетам а. ХьалхагIа хетар сага дегIала ухача садоахкача хIамаша хьеду лазараш аьнна, тIехьагIа жинийи шайтIайи балхах хул моттар, хIаьта цул а тIехьагIа къинош деча наха Iазап де, лакхера Iочуухийташ да лазараш яха баьлар.

Ды хьехаш бола нах массаза а медицинана духьал хиннаб, даьлах тешаш болча наьха лакхера новкъостал хургхиларах дог теша а деш. Цхьабакъда, е киназа а, е хьежача наха а мегадац тIа-тIа чIоагIагIа даржаш лаьтта холера, чума, кIигаш яха лазараш совцаде. Масала, Кавказа лоамашка бIарччача юрташка баха нах бовш хиннаб кIигаш дувлаш. ХIара ворхI шу массаза доал Нохч-ГIалгIай мехка чIоагIа лазараш даржар яхаш дувц. Нах цунга бала а баьнна, цамогаш хилча малхарча кашмашка а гIойя, валарга сатувсаш багIаш хиннаб. Цу хана медицински новкъостал хург ма дий аьнна даха дог а хиннадац. «Дарбаш деш» хиннаб моллаши хьежа нахи.

1903 шера Мартынов яхача инарлага дехар деш шоаш дахьийтача къьхата тIа гIалгIаша яздаьд: «Тха юртбоахамерча вахарца хьаштдолаш цхьаккха а вац, тхо тхоай долчча бесса Iалама кара лита за. Цунах тхьа кхаьдаш тхо 1891—1892 шерашка холера яхача унзаерча лазарах дагмогаш хиннарашта участкови лор а приемни покой а йоашп дисача хана. Цунах техьа йиш я эггара хьалха моцал этта а ялатащ дайна а ха еча».

Октябрьски революци ялалехьа хIанз Нохч-ГIалгIай мохк болча территоре 19 лор, 25 медицински сестра 236 больничи менги мара бацар. Цхьаккха учреждени хиннаяц бер даьча нанна а керда даьча бера а новкъостал деш. Цхьабакъда, хьежа нах шортта хиннаб. Цар доккха зе дора, хьежача наьха хьаькъал дIа ца кхачар бахьан долаш бIаргаш довр дуккхача наьха. Эзараш бола ноанойи керда даь бераши дайнад

дер хьаьша ухача хьежача кхалнахьа бIехача кулгех.

Наьсар-Керте хIанз а яхаш я хьежа Аня. Цо дIахьийнад, наггахьа молха енай ше Германера, аьнна. Аьнначох атта тешаш бола кхалнах нийсбенна цунна. Цар цунах тийша а тийша, дуккха ахчаш а телаш, «дарба» дайтад цунга. Цхьабакъда, цо даьча дарбах сага дарба а ца хулаш, кхалнаха шоаш гучаьнъкхай из.

Взсютина яхача кхалсаго, хьежа сесаг йолча а кхувлаш кIиранна дарба дайтар ший бер, цхьабакъда, цунах дIа баьнабац. Кхы а вогIа хулача бахьан дарбаш хьежа кинад бер. Дифтери яха лазар а долаш геттара халача ваха долча хана доладир из бер больнице.

Лораши мелла чIоагIа оарцагIбаьлча а хIама ца хулаш, хьежача сесаго деча дIакхоачадда бер дедар.

ЧIоагIа новкъа да хьежача наьха методаш дарба деш лакхехьара медицински образовани йолаш бола нах а хилар. Грозне вахаш ва Будыко яхаш цхьа саг. Бера дарба дерг 30 сомагара 50 сомага кхаччалца мах боаккх цо. Цхьабакъда, кIезига моттигаш яц цо «дарбаш» даь бераш воча хьала тIа а долаш городерча больницашка кхийла. Цкъаза цо дарба даьчул тIехьагIа, больнице доаладаьча хьалхарча денношке а довра бераш.

Хьежа нах болча ухача цхьаболча наха хет медицинана йовзаш йоацача баьцашца цар дарбаш ду аьнна. Халкъа медицина опыт цхьанна тайпара харцъеш дац вай Iилма. ХIанз а тIехьа лораша дарба деча юкъе ухийташ я ромашка, анис, мята яха а кхыйола а баьцаш. Цхьабакъда, хIанз цхьаккха буц яц цо сага фу дарба ду хьожаш Iилмо талланза. Халкъа медицино лазарашца лоаттабеча къовсама лелаьяча 12.000 баьцах, тохкам баьчул тIехьагIа пайдана хилар гучадаьнна а хIанз медицино дарбанна лелаеш а 500 тайпара буц мара яц.

Советски Iаьдал латтача шерашка йоккха унахцIено лораяра система а хинна дIаэттад наха деш дола медицински гIулакх. Цун керттера декхар да лазараш ца хилийта хьажар а царна дарбаш дар а, балхара а цIагIара а моттигаш унахцIена хилийтар духьа советски сага ха йIаьхъяр духьа къовсам лоаттабар.

Вай мехка къаьстта чIоагIа терко ю наьнеи береи унахцIено лораяра.

Революци хинначул тIехьагIа, эггара хьалхарчарех долча, 1917 шера 28 декабре арадаьннача декретах вIашагIъеллар ноанойи берийи унахцIено лораяра йола отдел. 1918 шера 26 сентябре арадаьннача декретах берашта кхача лоаттабара йола къаьстта фонд вIашагIйолл.

Шерагара шу массаза доал дукхагIа хул бераш ду цIенош, кхаунахаи берашти йола консультацеш, поликлиникаш, больницаш, берий яслеш, берий бешамаш, берий цIенош.

Кагийча а кхувш доагIача а берий унахцIено лорае аьнна отдел вIашагIъеллар 1921 шера РСФСР Наркомздраве. Профилактика тоаяра, берий лазараш къоастадара а царна дарба дара а, ноаношта гIулакх де керда, дикагIа дола наькъаш лахара вIашагIъехкай педиатреи ноаной унахцIено лораяреи Iилма-тохкама институташ.

ЧIоагIа терко ю кхайкор, анащ, кхыдараш санна долча хронически лазарашта дарба дара. ВIашагIъехк бийсана а дийнахьа а дарбаш деш Iолаш санаторешш, пионерски лагераш.

Сийлахь-боккха Даьхен тIом лаьттача шерашка а шоаш берри а йоакхо лаьрхIаьна Коммунистически партеи Советски правительствас. Паччахьалкхен оборона комитето ше кулгал а деш вIашIехьдоаккх наькъаш дIахьажа дола хIама а медицински новкъостал а долаш, мехкарча тIом бераш дIадугIла. 1942 шера 23 январе эггара лирагIа долча деношка СССР Совнаркомо соцам бу дай боацаш диса бераш Iалащдара хьакъехьа. 1949 шера Советски правительства соцам бу «УнахцIено лораеча а берий учрежденей а органий болх тоабара де дезача гIулакхий хьакъехьа». Столовеш йохк берашта дика а диетически а кхача кийчбе.

1944 шерага кхьачача хана 1913 шерарчул массехказа кIезигагIа довра бераш.

Къахьегамхой унахцIено чIоагIъяра доккха новкъостал дир дуккха санаторешеи салоIа цIеноши хьалдаро. Паччахьа Росси йолча хана къаьст-къаьстача наьха шоай доалахьа яр курорташи санатореши, цар деш хинна гIулакхаш дукхагIча даькъе буржуазехи помещикехи болча наха дора.

Еррига курорташи санатореши республика доалахьа а йохийташ, Наркомздравага дIа а луш долча декрета кулг яздир В. И. Ленина 1917 шера 20 марта.

Даржаш долча лазарашта духьала хадданза планах къовсам лоаттабу СССР-о, дунен тIарча цхьанна а мехко ца лоаттабеча тайпара. Вайцига цIендаь дIадаьхад чума, холера яха, кIигех хула лазараш, дикка кIезигдаьд гийга а ченна а хулаш дола лазараш, дIайха лазараш, трахома, корш, кхайкор.

Ца хьоадеш дита йиш яц Сийлахьбоккха Даьхен тIом латтача деношка советски медицина даь гIулакх. Шоай декхар сийленца кхоачашдир советски медикаша. Даьхен тIом латтача шерашка геттара хала кьалаш тIакхаьча доллашехьа а, даржаш долчарех цхьаккха лазар дацар СССР-е. ТIем тIа човнаш хиннача Советски Эскара тIемахоех 70 процент совгIа бараш берза а баь юха шоай гIулакхаш тIа бахар. Цул кIезигагIа лоархIам болаш гIулакх дац тIем тIа човнаш хинна дукха инвалидаш советски медицино берза а баь, обществана пайдана болча къахьегам тIа юхабахийтар.

Къахьегамхой вахар хьал тоадара, цар унахцIено лораяра Коммунистически партеи Советски правительстваи еш йола йоакхо дика гуш я ворхI шера плана тIа.

1965 шу чакхдоалаш 65 процент лакхлургья къаман доход. Цунах новкъостал хургда халкъа торо дIахо лакхъяра. Америка ВIашагIкхийттача Штаташкарча нахах иттлагIа дакъа болча капиталисташа аханел совгIа йола къаман доход шоашта дIахьулаю. СССР-е къаман доходах диъ дакъа дича царех кхо дакъа къахьегамхошка кхоач.

Алапеш, пособеш, пенсеш лакхдарца, кхачан продуктайи промышленни товарийи маьхаш лохдарца къахьегамхой цIена доходаш 40 процент дукхагIа хургья.

«СССР-е бахача наха деш дола медицински гIулакх дIахо тоадара а цар унахцIено лораяра а де дезарий хьакъехьа ССКП Центральни Комитетои СССР Министрий Советои баьча соцам тIа дукха гIулакхаш да наьха унахцIено лораяра тIадерзадаь.

Халкъа унахцIено лораяра дIадохийта ахча укх ворхI шера 360 миллиард сом хургда. 1958 шера 1532,6 эзар хинна больницашкара менгеш 1965 шера 2148,6 эзарнега дIакхоачаш дукхагIа хургда. ХIаьта 336,2 эзар менги керда хьалъяьча больницашка, диспансерашка, бераш деча цIеношка оттабергба, 279,8 эзар менги хьалхагIа хиннача административни зданешка оттабергба. Могаьй хьалха латтача колхозаша шоай чотах участкови больницаш, бераш ду цIенош, аптекаш хьалъе аьнна йолаяь инициатива.

ССКП ЦК-аи СССР Министрий Советои декхарийла яьй СССР унахцIенон Министерствои СССР медицински Iилмай Академии цхьадола инфекционни лазараш ца кхетийтараи, царна дарба дараи, бераш кIезигагIа дойтараи дола наькъаш а средстваш а лаха, профилактика ергйола а кхерамерча дестамаштеи дега-пхаьний системана хулача лазараштеи дарба дергдола средстваш а лаха, хиши фои бIехдолийтаргдоаца гIулакхаш вIашиIехьдаха, и. кх. дI.

ССКП ЦК-аи СССР Министрий Советои баьча соцамга хьежжа цIиькха а Советски Союза ТIема Низаш кIезигдаро дуккха а ахча кходайтаргда вай мехкага. Цунах дукхагIадар — наьха вахар тоадарга, къахьегамхой унахцIено лораярга дIадохийтаргда. Кхы тIа а 180 миллион сом совгIа ахча хьожадаьд медицински учрежденеши предприятеши хьалъе аьнна.

Нохч-ГIалгIай республике а цу тайппара дукха хIамаш да ворхI шера плано наьха унахцIено дIахо лораяра а царна медицински гIулакх дара а де лаьрхIа. Городашка хьалъергья 420 менги бола 5 больница, 600 менги бола 5 дарбан корпус, юрташка хьалъергья 360 менги бола 6 больница, 225 менги бола 5 дарбан корпус. 1000 сага лаьрхIача хIанз 6,6 мара боаца менги, семилетка чакхйоалаш 7,2 хургба.

Берий яслешка хIанз 3.250 мара йоаца моттиг, цу хана 5.500 хургья.

Къаьстта чIоагIа къовсам лоаттабу кхайкораца.

Къахьегамхой унахцIено лораяра а тоаяра а массадола хIама ду Советски паччахьалкхено. Промышленни предприятешка йохкаш латт медицински пункташ, амбулатореш, поликлиникаш. ЧIоагIа болх бу промышленни травматизманеи профессиональни лазараштеи духьала къовсам лоаттабара. Лазараш ца кхетийтар а къахьегачареи вахачареи хьалаш тоадар а духьа диспансерни методах гIулакх ду къахьегамхошта.

ТIехь-тIехьа лоархIам лакхлуш латт къахьегамхошта профилактически методах деча гIулакха.

УнахцIено лораелга капиталистически мехкашка санна доацаш, дерригача халкъа юкъара, дуккхача наха могадеш да вай мехка.

ЦIеча ЖIарга активистий а партийнии советскии органий а новкъосталца Нохч-ГIалгIай АССР медицински болхлоша толаме кхоачашдергда шоашта хьалхашта латта декхараш.

Т. КОДЗОЕВА,
Горздравотдела заведующи.

Цемент кхояра никъ

Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьтта доаккхача промышленноста дикача сорта дукха цемент эш, вешта аьлча — портландцемент. Скважинана бурув теха йистебоаллаше а тIоашта юкъера хий чуэккхаргдоацаш пенашта цемент хьаха болалу. Дукха цемент дIайода уж балхаш деш.

Цемент кхояра цунах кварцеви гIум тоха вай Iилмахоша аьлча из гIулакх де йиш йолаш бацар вай совнархоза буровикаш. Республике мегаргйолаш кварцеви гIум яц, аьнна хетар. Цул совгIа, из йокъаеи вIашагIъэеи механизм а яцар.

Цу гIулакха чIоаггIа новкъостал дир мехкдаьтта доаккхачеи газовойи промышленноста управлене цементажни контора буровикашеи специалисташеи. Дика кварцеви гIум корайир бурув деттараштa Серноводскерча № 8 йолча скважина юххе. Сихха хьа а яь, болх бе дIайолаялийтар цементажникаша сушильни барабаний системеи гIум а цемент а вIашагIъэеш йола емкостани-бункераши.

Кердача технологех болх бу хIанз. Буровикаша цементажни цехе заявка лушше а техснабера хьаяхьа цемент пескоцехе дIайохьийт. Цига дикка вIашагIъэю цементи гIуми. Нагахь санна хьалха пенаш хьаха 100 тонн цемент кхихьаяле хIанз 70 тонн мара хьоц, 30 тонн кварцеви гIум тох цунах. Цу гIулакхо торо хилийтай хIанзалца 2 эзарнел совгIа тонн цемент кхое. Кхоячь цемент хьаьхай бурув теха яьннача 20 меловии иштта кхычеи скважинашта.

Цементи тIуми вIашагIтохаш кийчъеш йола оборудовани хьаеш доккха дакъа лаьцар инженераша-буровикаша М. Ясница, П. Гатилова, Г. Гончарова, кхыбараша а.

Уж толамаш доах бурув деттараша ССКП XXII-ча съезда сийна.

Р. ТУРЛОВ.

Боахама гIулакхашца бийза хила беза политически болх

Дика тоаьча клубе е библиотеке вахача санна хеталу «Надтеречный» совхоза цхьоалагIча отделенера деттача доахана Iул леладеча метте дагIача цIеношка чуваьлча. Уж цIенош гаьнна юртал арахьа да. Хоза тоаяь я цу цIеношкара цIе уголок.

Укхаза массово-политически балха а салаIара а мел эшар долаш да. Цен юкъе латтача дIаьхача истола тIа хоза нийсдаь Iодехка дада художественни, политически литература, тайпа-тайпара газеташ, журналаш. Пенех хьалтеха доахк тайп-тайпара чулоацам болаш дола лозунгаш. Царех цхьадараш укх тайпара да: «ДукхагIа юрта боахама продукташ яла еза Даьхенна», «Вай декхар да ССКП XXII съезда сийленца накъа дахар», «ХIара Iаттагара 2500 килограммал кIезигагIа йоацаш шура йоаккхаргья вай 1961 шера», иштта кхыдараш.

ЧIоагIа теркам тIаозаш да, хозача йоазонца яз а даь, укхаза хьалтеха доахка хIара доярка тIаийца социалистически декхараш. Доярка Эльмурзиева Зайнаба 3000 килограмм шура яккха лаьрхIад хIара Iаттагара, Ибрагимовас — 2600 килограмм, Хусейнова Зарас 2500 килограмм яккха лаьрхIад.

Сакъердаме дIахьу къонача хьайбаш леладераша шоаш балхах мукъа бола ха а. Цеча уголоке дика радиоприемники тайп-тайпара музыкальни инструменташи я.

Каст-каста Цеча уголоке а ухаш, хьайбаш леладеращца лекцеши беседаши еш агитаторашеи лекторашеи.

Из болх къаьстта дикагIа беш ва деттача доахана Iула доал деш вола Асабаев Абаз. Цо дика болхлой дIакхетабеш еш ССКП ЦК январски Пленума материалех йола беседаш. Зоотехнически темаех пайданера хьехамаш ду отделене зоотехника нов. Хаджимурадова. Цо йийшай укх тайпара беседаш: «Шура яккхар лакхдара наькъаш», «Доахан дика кхабаро шура совйоаккх», иштта кхыяраш.

Иштта вIаштIехьбаькхача массово-политически балхо боахама гIулакхаш а тоаду. Укх тIеххьарча бетташка лоархIамера къахьегама толамаш даьхад хьайбаш леладераша. Доярка Хусейнова Зарас тIеххоачашъяьй шин бетта йола шура яккхара план.

Н. ГЛУХОВ,
«Социализма никъ» яхача Надтеречни районни газета болхло.

ГIишлошъераша колхоза новкъостал ду

ССКП ЦК январски Пленумо белгалдаьккхар болхлой классагара, промышленни предприятешкара юрта боахама новкъостал эшилга. Из дош дика кхета а даь, Грозненски районерча «Аргун» яхача колхоза новкъостал дергдолаш укх шера февраль бетта шефство лаьцай № 7 йолча тресте чуйоагIача Грозненски строительно-монтажни управленерча гIишлошъерий коллективо. ХIаьтте а колхоза малагIа оборудовани а инвентарь а эш хьежар гIишлошъераш.

28-ча феврале «Аргун» колхозо заявка елар СМУ коллективага шийна сихха эшаш йола хIамаш кертагIа а яьха. Март бетта 18-гIа ди хьаотталехьа гIишлошъераша колхоза еннай оалхазараш чудоахкаду моттигаш йIайха лоаттаяра эша аьшка турбаех хьаяь йиъ пишк, Iаьсашта даа хIама дехка 22 аьшка ний, хий дехкача метте эшаш йола 120 аьшка Iоакъа, трактора тIехьарча культиватора йиъ рама, колхозе хи Iам беча эша 900 миллиметр сомал а долаш йола аьшка турба, иштта кхыйола хIамаш. Производстве шоаш кхояьча материалех яьй цар уж еррига хIамаш.

Оалхазарий бунаш дIа-хьа кхахьара эша итт соалози культураш дIаелехьа оахам шаьрдара эша ши тракторни волокушеи кийчъеш ба хIанз гIишлошъераш.

Цул совгIа нахацара политически болх лелабара а колхоза иштта гIо деш хургба гIишлошъераш. — Укх деношка оахош шефство лелаеча колхоза парткомаца вIаши дага а доалаш, политически а культурно-массови а болх колхозе тоабара де деза гIулакхаш белгалдоахаргда оаха, — йоах СМУ партбюро секретара нов. Евченкос.

ССКП XXII съезда сийна цо тIаийца декхараш толамца кхоачашдара «Аргун» яхача колхоза шоашкара даиман новкъостал лоаттаде дош деннад СМУ коммунисташа а еррига коллективо а.

И. МАЙОРОВ.

Латвийски ССР. Рига художественни салоне хьайийлай керамика йохка выставка. Керамически искусства латвийски мастераша яь хIамаш Рите, Москве, Советски Союза кхыча городашка выставкашка а дунен халкъий выставкашка а гойташ хиннай. ХIанз промышленноста болхлоша кийчъю Париже хургйолча советски выставкана эша экспонаташ.

Сурта тIа: выставке йохкаш латвийски керамика.

Ю. Пойша сурт **ТАСС фотохроника.**

Къахьегама овсарле лакхъяра

ССКП XXII съезда сийна дикача къахьегама толамашца накъа болхаш халача балхий процессашта механизаци яра, дIа-юха ухача поездашта цхьаккха а новкъарленаш хургйоацаш болх вIаштIехьбаккхара кердадараш балха юкъекхувл Грознерча локомотивни депо изобретателашеи рационализаторашеи.

Укх шера 23-нел совгIа предложени еннай тха рационализатораша, хIаьта царех 21 предложени балха юкъе а йихьай, йоах инженера А. Пачинас.

Рационализаторски балха юкъе дика дакъа лоац паровозашта ремонт еча подъемочни цеха мастера И. Сердюка. «СО» яхача серех долча паровозий форсови конусаш дIаоттае йиш йолаш йола керда предложени еннай цо. Цу гIулакхо лакхъяьй къахьегама овсарле.

ЧIоагIа пайда боалаш предложенеш еннай укх тIеххьарча хана машиниста инструктора Н. Лучнойс, котельни установка бригадира Н. Кандыбас, депо механика П. Маслова, депо керттерча инженера А. Ануфриева, иштта кхыбараша.

Г. АНОХОВ.

ХЬАЬСИЙ БЕШАМИЙ БРИГАДЕ

БIаьстан балхаш чIоагIа сихденнад Сунженски района Кирова цIерахча колхоза хьаьсий бешамий бригаде. Парникашта тоха чуийнна подводашца хий кхухьаш ба колхозникаш Ерош Михаил, Костюченко Василий, Костюченко Семен. Хьаьсий беша балхаш деш болча Анна Клешневаси Агрофена Григорьеваси февраля беттехье а парникови 120 рама чу кабуци 500 рама чу помидораши йийнаяр. 15 эзар кхабилга чу дIайийна юххьанца хьайоалаш йола нарсаш хIанззе а дика хьалтIаяьннай.

Дукха балхаш да хIанз хьаьсий бешамашкарча къахьегамхоша дераш: хан-ханнахьа хий тоха деза, кхо дилла деза. Уж балхаш геттара дика леладу лакхехьа вай бийцача Клешневаси Григорьеваси. Хьаьсий бешамашкарча культурашка хьажара балхаш боарамал онда тIеххоачашду цар хIара денна. Планах 100 рама чу дIайийнача рассадага хьажа безача метте, 150 рама чурча рассадага хьажа вIаштIехьдоал цар хIара дийнахьа.

Укх шера доккха социалистически декхар тIаийцад хьаьсий бешамий бригада коллективо.

И. ГУЗЕЕВ.

№ 6 йола агитатора блокнот

Ара а даьнна подписчикашта дIадохьийташ да № 6 йола ССКП Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела блокнот.

«Беседа е» яхача рубрика кIал кепа теха я «Котало йоахаш йола ленинизма байракх» яха философски Iилмай кандидата Р. Цулерайна статья, В. И. Ленин ваь 91 шу дизарахи Парижски Коммуна 90 шу дизарахи йола материалаш, «Къахьегамо луш болча кхетамах» яха нов. Н. Александрова статья.

«ССКП XXII съезда сийна лаьцача социалистически яхьа дневник» яхача рубрика кIал кепа техад республикерча промышленностеи юрта боахамеи къахьегамхоша семилетка 3-ча шера ССКП XXII съезда сийна кхоачашде аьнна тIаийца декхараш.

Агитатора долча гIона кепа техай городаша юрташта деча новкъосталах йола цифраш, стихаш, лозунгаш.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

Хьинаре къахьег мехкдаьттахоша

Укх шера доккхий декхараш оттадаьд «Горскнефть» мехкдаьтта промыслови управленерча мехкдаьтта дIаухийтача эксплуатационникий бригада шийна хьалхашка. ССКП XXII съезда дикача совгIатаца накъа бахара мехкдаьтта даккхара план ханал хьалха кхоачашъе, дуккха ахча кходе, гул а яь 32 тонн металлически лом дIаяла дош деннад цар. Цул совгIа укх шера коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цIи яккха а лаьрхIад мехкдаьттахоша.

БехктокхIаме декхар да из. Цудухьа, из кхоачашдара чIоагIа къовсам лоаттабеш я мастер нов. Карманчиков керте латтача бригада коллектив. Из хьагойт укх масалаша. ХIанзалца даьчул дукхагIа балхаш де дезаш хул мехкдаьттахой. хIана аьлча керда хьалъяь скважинаш болх бе йолаеннай. Цунах хIара бетта юкъера лаьрхIача дIадахача шерарчул 30 процент дукхагIа мехкдаьтта лу бригада.

Цхьабакъда, Грознерча производственно-товарни конторе мехкдаьтта дIаахийтарал совгIа, хIара дийнахьа керттерча мехкдаьтта парке промыслерча насосни установкашкара мехкдаьтта дIаахийта дезаш а, цул тIехьагIа мехкдаьтта цIенде дезаш а хул бригада.

Дукха къахьег коллективо паччахьалкхенна дукхагIа «Iаьржа дошув» дала тIерташ. Семилетка кхоалагIча шера тIаийца доккхий декхараш кхоачашдара дика дакъа лоац насосни установкай машинисташа, оборудованена ремонт еча слесараша, оператораша, лаборанташа, замерщицаша.

Коллектива юкъе дикагIа болх барца белгалбаьннаб къаьна мехкдаьттахой Г. Обозин, И. Нудьга, И. Деев, И. Обозин, оператораш В. Егорова, Н. Чумачкова, А. Ленева, лаборантка К. Малевина, иштта кхыбараш а.

Барти цхьоагIои йолаш къахьегарах дика толамаш даха вIаштIехьдаьннад коллектива укх шера дIабахача шин бетта. Масала, мехкдаьтта даккхара шин бетта йола план 100,1 процент кхоачашъяьй цо. Цул совгIа дIабахача шин бетта гул а яь 5 тоннал совгIа металлолом дIаеннай.

И. ПЕТРУХИН.

ДИКАГIЧАРЦА НИЙСЛЕ

ССКП ЦК январски Пленумо юрта боахамерча къахьегамхошта хьалхашка оттадаь керттера декхар да Даьхенна дукхагIа дулх, шура, тха, фуаш, кхыйола юртбоахама продукци лулга. Эггара дикагIа болх лелабеча маякашца нийсбалара тIакхувш хилар, хьалха латтарий опыт Iомаелгеи из опыт балха юкъехьолгеи — иштта ба юрта боахама продукци денгара денга алсамйоахаргйола никъ. Кхыбараш шийца нийсбала гIерта хьакъ а долаш, цу тайпара маяк я Шелковской района «Коминтерн» яхача колхозера цIи хезза йола доярка Анна Ильинична Тищенко. Анна Ильинична шурий-товарни ферме балха ена шийтта шу даьннад. Цу хана доахан детта Iомаяланза яр из.

— Цу хана,— йоах Анна Ильиничнас,— Iатто шура кIезига лой, а дукха лой а, цо Iоенначох кхоачам а баь Iе езаш хулар. Цу тIа а со зIамига а яр, етт беттача хана кулгаш лазадувлар, Iаттага еррига шура Iоялийтара фу де деза хацар.

Хьалхxе а деяз ферме доахан детташ болча бокхагIча дояркашка хьежа, цар фу ду зе яьлар Анна Ильинична. Гучадаьлар цунна доахан чувхаде мегаргдоацилга, хьаьстача, кулг хьекхача доахана шура дикагIа Iохецилга. Иштта зийра цо, шийн боккхагIа болча новкъосташа етт беттaлехьа цун шим мелдаьча хица булаш хилар, цул тIехьагIа декъа йовлакх а хьекха, бокъабеш хилар, шим хьувш хилар. Нагахьа санна тIараш ийттIача даьтта хьокхар царна.

Бакъда, доахана шура дукха ялара керттердар-м царна доакъар шорттеи дикеи хулийтилга да. Кхы мел дола гIулакх Iа мелла дика дойя а, нагахьа санна етт во кхоабе, цо шура кIезига лургья. А. И. Тищенко юххьанца ферме балха яхача хана доакъарий гIулакх во дар колхозе. Йол мара кхы доакъар дацар, хIаьта йол ца тоъаш а ханаш нийслора.

1953-ча шера ССКП ЦК сентябрьски Пленум хинначул тIехьагIа доакъарий гIулакх тоадала даьлар колхозе. Цу хана шийн болх а дикка байзар Анна Ильиничнайна. Доахан шура тIаетта даьлар. 1958-ча шера ше деттача доахах хIара Iаттагара 2572 килограмми, 1959-ча шера 3304 килограмми, 1960-ча шера 3185 килограмми шура яьккхар цо.

Доахана гIулакх дика довзаш йолча говзача доярка кхетадора ше деттача доахана шура дукха лой а, гайна-ганза уж хувцанза даргдоацилга. Къаьна дар уж доахан. Царна хала хургдар шура ялара даькъе къоначарца нийсдала. Цудухьа Анна Ильиничнас, ше хьожарг а йолаш, 25 шинара дийхар. Царех доахан хьалххеде йолаелар из. Из дар 1959-ча шера.

— Дукха хало лайра аз царца, уж хьалкхедаь ялалехь, — йоах Анна Ильиничнас. Уж къона дар, дIай-хьай адара тIера дар. Царна тIехьа ада а кхоабацар бежа Iуй. Деттача доаханцара уж дIакъоастаде, аьнна, хьайзабар. Халла дитийтар аз уж Iулацара дIа а ца къоастадайташ.

ДIаяхача гурахьа ше детташ хинна къаьна доахан кхыча группашка дийкъа дIа-хьа а денна, ше хьалкхедаьча шинарех духхьашха дехка 16 бежан шийга хьайийцар Анна Ильиничнас. Ха ца къовсаш, низ ца кхобеш, шийн еррига говзал тIа а яхийта цар гIулакх деш я из хIанз.

Сабелтало йоаллашехь а доаханна гIулакх де ферме йоагIа Анна Ильинична. Кхо доаккх, хьаьш цIенду, доакъар дул, барда молабу, щетка хьокхаш доахан цIенду.

Цунгарча духхьашха дахкача 16 бежанах 15 хIанз детташ да. ЦаI, каста дахкаргдолаш хиларах, ца детташ дитад.

Юххьанца цхьаболча дояркаша футтар йора Анна Ильинична. «Доахан дIа а хийца, таьзарий хьайийцай Iа», — йоахар цар. Цхьабакъда, из дукха дIаьхдаланзар. Дукха ха ялалехьа «Тамарка», «Тумбочка», «Тревога». «Чайка», иштта кхыдараш а дийнахь-бус 13—14 килограмм шура тела даьлар.

Се зоотехник хиларга хьежжа, февраль бутт болалушше а Анна Ильиничнайна аз новкъостал дир цо деттача доаханна дийнахь-бус дехка дезача доакъарий нийса боарам оттабе. Духхьашха дехкача цхьан бежана дийнахь 14 килограмм йол, 40 килограмм хьажкIий силос, цо дийнахьа луча шурий цхьан килограмма лоархIаш 200 грамм комбинированни доакъар, 60 килограмм барда лу. Iатто шура тIа ме тох совдоаккх цунна луш дола комбинированни доакъар.

Шийн берага нана хьожаш санна, йоакхо еш доярка хьайбашка хьожаш хиларахи, царна шортта дика доакъар хилийтарахи доккха беркат даьннад. Духхьашха дахкача доахах ше беттача хIара Iаттагара укх шера хьалхарча шин бетта 533 килограмм шура яьккхар Анна Ильиничнас. Колхозе цул дукхагIа шура цхьанне а яьккхаяц. Шийца яхье йола шоай колхозера доярка Ксения Леонтьевна Авилова тIехьайитай Анна Ильиничнас. Сталина цIерахча колхозерча республике гIоръяьнна йолча доярка Ефросинья Савельевна Авиловайл 44 килограмм мара тIехьайисаяц из.

—Укх шера хIара Iаттагара 3000 килограмм шура йоаккхаргья аз, кIезигагIа йоаккхе а,—йоах Анна Ильинична Тищенкос.— Из хургда октябрь бетта хургйолча ССКП XXII съезда аз луш дола совгIат.

А. ФЕНЬЕВ,
Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза зоотехник.

Керда школаш хьалъю

Дешара керда шу тIакхоачаш республикерча городашкеи юрташкеи хьаелларгья керда 10 школа.

Школьни зданеш хьалъю типови проектах. Кхо этаж йола школа хьалъеш латт химикий берашта Грознерча Черноречье яхача поселке. 920 бера лаьрхIа я из. Цига хургья мастерскеш, паргIата классаш, пионерий цIенош, библиотека. Къоначча физкультурникий шоай спортивни зал хургья. ХIанз школа кхоалагIа этаж хьалъеш латт.

Цу тайпара школа хьалъе болабеннаб Октябрьски районе а.

Дукха школаш хьалъеш латт республикерча юрташка. 1-ча сентябре кердача школашка деша гIоргда Шелковской, Веденски, Советски, иштта кхыча районашкара бераш.

Школаш-интернаташ хьаелларгья Урус-Мартановски, Наьсарен, МагIалбика, Веденски, Грозненски районашка. 120 бера лаьрхIа берий цIа хьалдеш латт Черноречье.

Р. АЛИМОВ.

Литературни оагIув

ВЕДЗИЖЕВ Ахьмад.

Коммунисташ

Шийла дарц деча —
Дарцах ца бохаш,
Хало тIаеча
Борал ца дохош,
Къовсамца мехка пайда бар лехаш,
Коммунисташ ба кхувлаш мохк
хьалха.
Вай мехка керда зама дIаоттош,
Шоай цIенча цIеца цар дилад
льатта.
ТIемо бохабаь вай мохк хьалгIоттош
Цар денал хиннад халагIча латта.
Адамий вахар ирази дара
Кходаьдац цар из шоай сийрда
вахар.
Лер йоацаш боадо, къел дIаяккхара
Къахьегаш мел вар цар тIехьа вехар.
Коммунисташка хьалхале йолаш.
Дунен тIа бакъдар дIаоттадара,
Октябрь бетта хььда дош оалаш,
ОарцагIа яьлар
Россия — нана.
Парте лоIам ба халкъаш гIеттор
Коммунизмага мохк кхоачабара.
Кхоачаш хул даим цар мел лерхIар
Адамий хургдар ирази дара.
Дуне хувцаш бар бац сиглен
кхоллам,
Коммунисташ ба дуне хувцараш.
Сигала, льатта гIолла цар лоIам
Ба коталонашка адам кхувлаш.

Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

Кулгаши бIаргаши

Чехка хьалдаь даха дезаш
Школен доккхий цIенош хиннад.
Из дош къайса, кулгаш, бIаргаш
Шоайла чIоагIа гIерта даьннад.

— Ераш хьалде хургдац атта, —
Духьал даьннад мекъа бIаргаш.—
— Халал, аттал тхога хатта,
Тхо да хьалде дезаш дараш, —
Яхаш, гIертад шоний кулгаш.

Чехка тохаденнад тIаккха
Дечох бIу ца къожо кулгаш.

Ларда харш а даьннад даьккха,
УрагIдахад лакха пенаш.

ГIайба буллаш, сарпал йогIаш,
Тхов а чехка вIашкабера,
Кор-ниI догIаш, басар хьокхаш,
Даь уж даьлар чура тIера.

Кулгашкахьа эза хадаш,
ДIаьха доацаш да са дош:
Сийрда хилда бIаргаш, бакъда..
Модз дуалда, кулгаш, оаш.

Дж. ЯНДИЕВ.

Шераш дIаух

ДIаух шераш,
шераш дIаух
Дайнар, дайзар
Сона деле,
«Мангала эхки
ма ух»
Цхьа цIимхара
сога аьле.
Ахкан тIехьа
гуйра санна
Къежъенна тIайоагIа
къоанал,
Мекъа алча
хинна,
Хувца гIерташ
еза оамал.
ДIаух шераш,
шераш дIаух
Дайнар, дайзар
Сона дале,
«Мангала эхки
ма ух».
Цхьа цIимхара
сога аьле.

ОСМИЕВ Яхьья.

Моаршал хьона, ва са ГIалми

Моаршал хьона,
Ва са ГIалми,
Денна хьона гучаухаш,
Хьоца дел са керар дог
Шортта шерашш
Гу хьа талгIи,
Къона шераш дагаухаш
Ловзаваьнна боах аз ког.
Хьо да, ГIалми,
Къона волаш,
ДоттагIашца лувча ухаш,
Са дог хьийста нана-хий.
ГIалгIай кIантий,
Денал долаш,
Деникинца дегIал ухаш,
Хьай босешка лийта хий.
ГIалгIай — сехьа
ХIирий — дехьа,—
Царна юкъе доазув дехкаш
Хьо хинна ха дIаяхай.
Массе къаман
ДоттагIал хотташ
Хьа бердашка иллеш дека
ГIоза зама хьаэттай.

ПЛИЕВ Махьмад.

Къонача поэтага

Укх льатта доацар хилар дог
доахаш,
Сигал ма хьежа, фоарт лозаеш,
Цу шийлача седкъах иллеш доахаш,
ДоттагI, ма Iе, ди-бийса доадеш.

Вай льаттан хозне иллешца
ювца,
Нагахь низ кхаьчча из ираз дар.
Сигал ца хьежаш, хьо гонахь
хьежача,
Iа льаттах эца ма пайда бар.

АЛБАКОВ Джабраил.

Нана

Ага йисте наб-са дайна,
Бийса-ди ца къоастадеш,
ЯьгIай нана. Хало лайнай,
Бера сатем лорабеш.

Дича денз хьа бера довзаш,
Дезаш хул из наьна дог, —
Цунна хьалхар яла йолаш,
Ши бIарг бужабалцца доаг.

М. ХАШАГУЛЬГОВ.

Солтаналиева Арапат

(очерк)

Дунен сердалон, дешара, масса а бокъо а ший хиларах, балха шерача новкъа ше яларах, деррига а цхьан дешаца аьлча, дизза доккхача ираза да ше хиларах эггара хьалха советски паччахьалкхенна, хьамсарча Коммунистически партена дег тIара баркал яхаш я цIи хеза доярка Солтаналиева Арапат.

Коммунистически парте XXI-ча съезде ше даьча къамаьлаца Никита Сергеевича Хрущева йоахар: Советски Iаьдало кхалсаг мукъаьккхай пачхахьа Iаьдал долча хана из яьллача, дуккхача капиталистически мехкашка хIанз а из йоаллача, эхь долча ах лоасла кIалхара. Советски кхалнах пачхахьалкхен а, политически а, боахаме а хьинаре бола низ ба, маIача наьха санна, ерригa гражданскиe бокъонаш я цар советски обществе.

Октябра малха къаьга зIанараш, Никита Сергеевича аьннача дешай сердал Нохч-ГIалгIайчен лакхача лоамашка а кхаьчай. Хьаккхашта шерача политически а къахьегама а новкъа а баьнна, хьинаре къовсам лоаттабу нохчийи гIалгIайи кхалнаха къаьнарча замах кхалнаха тIальттача Iазапах юхедисарашта а, цу замах хинна тIехьадисача зуламеча воча гIулакхашта а духьала. Ираза наькъ тIа, дешарца, турпала къахьегарца хьийдда накъа болх уж шерра гIа боахаш гаргаухаш йоагIача сийрдача кхоаненна — коммунизмана. Иштарча новкъа яьннарех цаI я Солтаналиева Арапат.

Хозача моттиге улл, дуккхача замах цхьа дезал болаш, вежарал дола нохчий, гIумкий баха Брагуни. Юрта къулбехьа хьежача бIаргагу дошо малхо къегаду лакха лоамаш, цхьан оагIорахьа юрта йистте гIолла Шолжи кIеззига дIахо льаттан аренашта шортта хий тела сиха Тирки дода. Цу шин хина юкъерча хьунагIа а юртарча сомий бешамашка а акха оалхазараш дек.

Вахара ираз! Из ираз денад юрта, из денгара денга чIоагIлуш доагIа цига. Электрически лампаша сийрдаяьккхай юрт, массанахьа хоз радиоца еша лекцеш, доаха иллеш, лекха ашараш. ХIаьта, мел йоккха, бIаь шерашка ца яйна къайленаш хьагучайоах цига бахархошта кино, библиотекерча книжкаша!.

ДегIаца низ болча саго болх дикагIа бу оалаш да. Шекволцаш из ала йиш я Арапатах. ДукхагIча лоаман кхалнаьха хулача бесса Iаьржа бIарг-цIацкъам а, хьатаро юхь а йолаш, дика куц долаш, дегIа тоаенна, эздий гIулакх долаш безаме саг я Арапат.

Къоначa доярка болх беча «Гудермесский» совхоза шоллагIча отделене ферме соца вера Брагуни юрта Совета председатель Альтимиров Ахьмад. Балха баьхка дояркаш вIашатIехкхетача цIагIа тхо дIачудаьлча цхьа книжка бе а доаллаш ягIар Арапат. ГIаьтта тхона духьала а ена, безаме моаршал а хаьтта, Iоховшадир тхо Арапата. Цен че, шийи цIена дилаий а керда кIир теха пенаш а тIехьа, чIоагIа тоаме я. Пенах хьалтеха доахкаш хьалхле лелаеча дояркай говзал ювцаш дола плакаташи, хьайбашта дийнахьа фу хана малагIа доакъар дилла деза яха таблицаши укх шера доахан дебадара а шура дукхагIа яккхара а дояркаша кхоачашде лаьрхIа социалистически декхараши дар. Кора юххе цIена кIада тIа а тесса латтача истола тIа радиоприемник латт, брошюраш, керда газеташ дада. Iан ди дале а, дийкхача дийнахьа, бIайха, сийрда, делкъийга кхаьчача малха дошо зIанараш, корий кизгаех чакхъяьнна, Арапата юхьа тIа ловз.

Шийга даьча хаттара хьаькхашта, кхоачашде деза декхараш дика довзаш а уж кхоачашдергхиларах тешавеш а жоп лу йоIо.

— Районе хьайбаш лелаеча кхыча фермаел дуккхача хана тIехьаюсаш яр тха ферма. Цун бахьан гахка баьлар фермера дояркаш, хIаьта из бахьан тхона кора а дир. Лоацца аьлча, доаханна ханнахьа доакъар ца далар а де мадеззара оаха царна гIулакх деш ца хилар а дар цун бахьан. Со хьалхагIа йолаелар из гIулакх де. Юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара 1956-ча шера ферме яьккха шура 962 килограмм мара ца хиннача, 1960-ча шера — 1600 килограмм яьккхай, хIаьта цунах вIалла кхоачам хеташ а дац тхо, — йоах Арапата.

Ше гIулакх деча а деттача а хьаьлашкара, юкъера лаьрхIача, хIара Iаттагара 1956-ча шера 1527 килограмм, цхьаькха шу даьлча — 1985 килограмм шура яьккхача Арапата, 1960-ча шера 11 бетта — 2762 килограмм яьккхар.

— Из а дац кхоачам болаш. Парте ЦК январски Пленумо а Ростове хиннача Къилбаседа Кавказа юрта боахаме хьалхле лелаерий совещане баьча тIахьехамо а мехка шура яккхар лакхде декхар оттадаьд. Тхоашта доагIача даькъе из декхар сийленца кхоачаш а деш, хьамсарча парте укх шера хургйолча ткъаь шоллатIча съезда накъа даха дош деннад оаха. Из декхар дика кхоачашдара семилетка кхоалагIча шера хIара Iаттагара 3.500 килограмм шура яккха дош деннад Арапата, хIаьта цун йишас — Хадишатеи, дояркаша Темирсултанова Маликаси, Любова Асетеи лаьрхIад 2100 килограмм яккха.

— Ферма керттера боахам детта доахан да. Уж дебаделга чIоагIа лоархIам болаш хилар кхета а даь, оаха лаьрхIад укх шера бахкача хIара 100 Iатто даьча Iаьсех 95-нел кIезигагIа доацаш Iаьсий хьалкхеде, — йоах цо.

Лакхехьа вай цIераш яьха дояркаш шерагара шерага дукхагIа шура яха Iомабаьр Солтаналиева Арапат я. Шоай хьехархочоа даггара баркал яхаш дувц дояркаша, шийи болх юкъагIа а ца буташ, е хало а е къа а ца зувш, хьаьлашта дикагIа гIулакх де а, царгара дукхагIа шура яккха а цо шоаш Iомабар хов царна.

Доярkашта юкъе ба гIумкий а нохчий а кхалнах. Цхьан нанас баь йижарий санна, барт тайна, шоайла вIаши дукха безаш, цхьанне массанешта а, массане — цхьаннена а новкъостал деш, гIоза боахк уж балха.

Болх баь яьлча, шийи зIамагIча йишийца — Хадишатаца цIагIа эшар а дийя, ха яхача нанна тоам а, цунна эша гIулакх а дийя е клубе кинокартинага хьажа, е лекцега, докладага ладувгIа, е библиотеке сакъердаме книжка деша йода Арапат.

Книжкаш дешарах Арапата довз дерригача дунен тIа лела гIулакхаш. Уж довзарца хувцалу цун уйла, безам хул кхы а дукхагIа ха, хайначох шийи къахьегама, шийи яхара дикагIа пайда эца. Духхьала цIен терко, шийи терко ярах кхоачамбаь ваха йиш яц сага, яха уйлаш ухийт цун хьаькъал чу книжкаша. Са цIенал совгIа юрт, республика, сийлахь Даьхе йолга, Советски Союз йолга, юкъара декхараш кхоачашдара эггара хьалха уйла е езилга, уж кхоачашдича шийи а цIен а хьал кхы а дикагIа хургдолга кхетадеш я Арапат. Мукъа йолаш радиога ладувгIарал, газет дешарал совгIа цо сайрийна цIагIа а деш сакъердаме художественни книжкаш.

Иштта болх а беш, иштта шийи кхетам лакх а беш боккха общественни болх бу Арапата. Юрта Совета а районни Совета а депутаталла ше хержача шийна тIадехка декхараш кхоачаш а деш, доккха новкъостал ду цо юрт дикагIа, цIенагIа, хозагIа хилийтара, юртарча наха эша гIулакхаш кхоачашдара. Цо доккха новкъостал деш биллаб Брагунера Гудермесе бода керда тIо-никъ, юрта юкъе керда дехка наькъаш, жагI а бехкаш тоадаьд къаьнадараш. Арапатагара новкъостал дех, цунга шоашта ца ховш дараш хетт юртахоша, къаьстта кхалнаха. Депутато цхьаккха а шийи де торо йола хIама ца деш дитац харжархой хьашташ кхоачашдара. Е зIамига а, е воккха а саг вац йоккхача юрта Арапат ца йовзаш. Дукха еза из, сий ду цун массане а.

Арапата яхаре хIанзалца хиланза дола керда хIама эттад цунна хьалхашка — Арапат Коммунистически парте члена кандидаталла яха кийчлуш я. Сага диззача иразах эггара доккхагIа, дезагIа дар лерхI цо хьамсарча парте мутIарашца хилар. Партийни организаце масса оатIора новкъостал ду Арапата из парте яха кийчъялара.

Шийи хьинар а ха а ца кхоеш дика къахьегарца, иштта дика къахьега шийца болх беш бола дояркаш цо Iомабарца, кIаьд ца луш общественни болх барца, юртахой хьашташ кхоачашдара боккха терках барца ше цIи хеза дIа а йовзийтай, массанена дукха а езийтай гIозача йоIо Арапата.

* * *

ЧАХКИЕВ Саид.

Тахан кораш цIендеш воал со.
Кхоана
сийрда,
ше ма боаггIар
ЦIагIа малх чубайтар духьа.
Тахан
Iурре хьал а гIетта,
Воал со хьаьна льатта оахаш,
Кхоана ялат гулдар духьа.
Тахан
Дег тIа кулг а дилла,
Воал со комсомоле ваха,
Кхоана парте вахар духьа.
Тахан ала, дувца доацаш
Вахар,
вахар дезаш ва со,
Кхоана чIоагIагI дезар духьа.

АЗИЕВ А-Рашид.

Кусиева Зайдатага

Iа хьажкIаш дика хьувкъаяр,
Хьо сийлахь парте хоастаяр,
Ба тхона хоза хета кхаъ,
ГIоръяьнна Нохч-ГIалгIайчен йоI.
Вай парте яхар кхоачашдеш,
Къахьег вай толамаш лакхдеш.
Хьай денал даим Iа лакхде —
Ялат даьхенна Iалащде.
Iа довзийтад низбола дог,
Из даьхе езаш мишта доаг.

Маяк я хьалха латта хьо:
Iа санна, гIерт къахьега тхо.
Сатес-кха наха бIаргаго
Хьох хинна балха турпалхо,
Хьа хила денал доландаь,
Хьа хила хьаькъал доландаь.
Iа хьажкIаш дика хьувкъаяр,
Хьо сийлахь парте хоастаяр,
Ба тхона хоза хета кхаъ,
ГIоръяьнна Нохч-ГIалгIайчен йоI!

Хь. ОСМИЕВ.

Даим вошал даьд Iа тхона, эрсий мохк

(Поэма тIара)

Маьха бухьхьал ираз доацаш,
Къело бетташ шийла ткъам,
Биркъа дувхаш, яьхка дуаш
Дахар хьалха гIалгIай къам.
Из цун гIийла, аьрга вахар,
Бийса санна, баьде дар.
ЦIагIа, ара хозаш хиннар
Кадаш бувла узам бар.
Шийна тIера бала белхош,
Мехка бIаргех лийга хиш,
Лоамий керахь шовдаш хинна,
Гора вайна Iоухаш.
Лоаман шовдаш къаьга дале,—
Дийлха деган цIена да,
Ужаш лакъаргдоацаш дале,—
Хинна бала боккха ба.
Тха мохк иштта халбат боаллаш,
ТIера доаккхаш дикъа дохк,
Тхона сердал, ираз деннар
Хьо бецарий, Эрсий Мохк!
Дукха безаш, лерхI-кха тахан
ХIара къамо шийи къамах
Хьа сий дола седкъа—Пушкин,
Цунах вийлха цун зIамагI.
Цар цу хани, деган гIеттош,
Кортамукъал хестаеш,
Даьха иллеш да са халкъо
Наьна меттал леладеш.
Доах уж жега боахкараша,
Лоамаш, аьлеш декадеш,
Доах уж гIалгIай мехкараша,
ЗаггIе деган деладеш...
Iалам хозлу бIаьсти яьлча,
Вахар, безам сомадоал,
Хи тоатолгаш, вIашка удаш,
Шоайла кхааш даха доал.
Иштта бIаьсти ялар да-кха
Iилма довзар, дешар хар,
Дерриг довзаш вола доттагI
Вайна хьеха юрта вар.
ДоттагI кхайкар вай берашка:
«Вари, бераш, деша гIоI»
Из вар вайна сердал яхьаш
Вена эрсий хьехархо.

Октябрь. Бийса. ГIайтта болхлой.
Йицлургьяц из бирса ха,
Бицлургбац-кха цу гурахьа
Iа бIаьстенга баьккха гIа.
Шоайла вIашка кхохкаденна,
Къаьна, къона ши дуне
Летар дорха Эрсий Мехка,
Турпал болхлой Питере...
Эрсий халкъо цу бус даьчун
МаIан доккха, кIоарга да:
Сийсар саррахь вацаш хиннар,
Тахан шийна болх беш ва,
Сийсар лаьш беш хинча нанас
Тахан мукъа кIантий бу,
Селхан чоте воацаш лийрхIар
Мехка доал деш тахан гу.
Селхан делхаш хинна лоамаш
ТIера яьнна къахьа къел
Дунен хозне шоашка кхаьча
Тахан гIозадаьнна дел.

Нева-хитIа теха залпа
Лоам чу хьалчукхоачаеш,
Серго, Киров хьалхабаьха,
Лоамарошта хьехар деш:
«ГIовтта кIантий, оарцагIдовла,
Шоайла вIаши кхотале,
БIеха бIу ба шугахь лестар,
Говра, герза кхоачамбе.
Дош тIа оовла, лоаман лаьчаш,
ЧIоагIагI оза нувра бохк...»—
Яхаш тхога кхайкаш хиннар
Хьо бецарий, Эрсий Мохк!
Маьрша истий, бераш доадеш,
доккха туржаI оттадеш,
Вена кхаьчар гIаьра моастагI,
Къамаьл дорха кура деш:
«ХIа-хIа, гIалгIай фуд оаш яхар?!
Тха низ мел ба шоана ха!
Дерриг дуне бIехде гIерта
Большевикаш тхога ба!
Яххар ца дой, шуца оаха
Доладергда къиза дов...»
Михо хьоабаь из форд санна,
Латт-латтача гIалгIай хьов.
Кура, сонта из дош хезча
КIантий деган тохалу
Кхы из моастагI йист ца хулташ,
Мехко-цунна жоп дIалу:
«Фу аьлар Iа?! ХIанз сацийта!!
Тхо хьа къамаьл эшаш дац.
Дов де воалле ховлда хьона:
Тха топ боамбех йизаяь яц!..
ГIалгIай мехка, тхоца вахаш,
Большик воацаш цхьаккха вац.
Цхьаккха саг тха дийна волаш,
Укх мехка Iа доал дергдац!..
Къамаьл цунца хаьда да вай...
Тоха кийчча я тха топI..» —

Ишта дар-кха цу деношка
ГIалгIай мехко денна жоп.
Из жоп шийна хезаь даьлча
МоастагIчо шийи соцам бу:
«Къарлуш боацча» гIалгIай мехках
Лотабе из бIеха бIу...
ТIагIерт моастагI. Дувлча герзех
Дуне къувкъаш санна хет.
ГIаьра духьал ала бетташ,
Вайнах ломаш санна лет.
Летар гIалгIай, къона, къаьна,
Дахар льатта дукха цIий.
Шийи бос хийца цIе ма дийрзар
Маьрша дода ГIалми-хий.
МоастагIашта етта топаш
ТIехь-тIехь льагIлуш санна хет
Шоай пхо-молха кхоачаделча
Турпал кIантий урагIетт:
Ма йий царга ира шалташ,
Болаш ма бий топа бух,—
Топаш айъеш, шалташ йоахаш,
Уж моастагIчоа дегIал ух.
Низ кхачанзар гIалгIай, оарца
Из кIай эскар дохаде,
Буц мо дукха бола из бIу
Меттахь теха эшабе.
Телар моастагI. Хьайзар мехка,
Халкъо хьадаьр хIалакдеш,
Сигал дахар цIерг алаш,
Со ваь са юрт йоагаеш.
Хала деноч даьхкар тIаккха,
Iаьржа баьа бера кач.
Доагаш лега даьлар цIенош,
Яьржар, кхестар кIура хьадж.
Юрташ яха ваьлар моастагI.
Шийи бIу дIахо цо тIахохк...
Цига тхога хьай кулг деннар
Хьо бецарий, Эрсий Мохк!
ЦхьоагIо я вай вIашагIъелла,
Къа мел хьегар доттагI веш,
ЗIамга-доккха аьнна доацаш,
Массе къама эшар деш.
Хьо ба ЦхьоагIо вIашагIъеллар,
Из болатал чIоагIагI я,
Эггар хьалха цун лард елла,
Цу вай ЦхьоагIон тIехк хьо я.
Хьа цу балха хьалха льаттар
Баьччо кхеяь парти я,
Вай парте да Ильич вале,
Хьо цу парте нана я.
Вайна гуш доа лакха лоамаш
Хано, замо дIа ма лоI.
Адам ме дах вахаш хургва
Iа дуненна венна воI.
Алхха из цаI кхоачамбеций
Хьа цIи сийлахь лоаттае.
Ленин! Малав льаттан букъ тIа
Цунца нийсваь оттаве?
Ильич — из да нийса къулба,
Халкъо цунца боах шийи ког.
Халкъ да дуне гIоза лоаттор,
Ильич — из да халкъа дог.
Цох дуненна даьнна беркат,
Дуне ше мо, доккха да,
Халкъий ираз кхоллаш, тоадеш,
Дуне мел латт дебаргда,
ЦIаккха дицлургдац халкъашта,
Шоашта тIера доаккхаш дукъ,
Вежарашта хьалха этта
Iа фашизма бийна букъ.
Нохчий, гIалгIай кIантий ма бар
Цига хьоца байнараш,
Даьхен сийле лакха кхоабаш,
Йоккха хало лайнараш.
Хьа турпалий денал ма дар
ГIаьрий танкаш лоалаяьр,
Цу шийи къорга чу а делла
БIеха аькха хIалакдаьр...
ТIема къизлах даим хоам беш
ХIанз хьа дегIах дукха доахк
Цу ханарча човний муаш,
Денал дола Эрсий Мохк.
Цхьацца гIаьрхой ба дунен тIа
ЦIийга кхайкаш, чопаш беш,
Шоашта хетар хургда мотташ,
Доаца денал эгадеш.
Шийна каракхаьча ираз
Халкъо цIаккха хецаргдац,
ЦIийца, цIерца даьккха да из—
Цул дезагIа цхьаккха дац.
ТIом бац нанна воI-йоI кхедер,
Халкъий мерза машар ба,
Цудухь, дуне сомадоахаш,
Хьа дош тахан кхайкаш да.
Халкъа дайзад сийрда Бакъдар,
Маьлха сердал йоалургьяц,
Коммунистий парте Бакъдар
ДIакхачанза моттиг яц.
Цу Октябре яьнна бокъо
Цу дийнахь денз чIоагIлуш латт,
Лоамех, довкъех, фордех ювлаш,
Укх дунен тIа яржаш латт.
Халкъий дег чу кхаьчад Бакъдар,
Бакъчун беркат дебаргда,
Дерриг дуне, гайна-ганза,
Цу хьа наькъ тIа оттаргда.

Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

ЙОХАРГЙОАЦА ЧIОАГIО

(очерк)

Наг-нагахь мара морх йоацаш къаьгача сигаленга, сийрда хьежача маьлхага диллача, таханарчох бIаьстан хозагIча деноех цаI да мара аргдацар, нагахьа санна сихо хьекха мух дегI шелалца чувхадеш бецаре.

Бакъда, гаьна йоала тайпа шелал-м яц из. Из я, массаза а санна, леш латтача Iано, ца ловш Iодика ювцаш, укх шера тIеххьара етта шийла Iи...

Iанга шийи тIеххьара шийла Iи а еттийта, михага дом а гIеттабайта, бакъда, семилетка кхоалагIа бIаьсти шийи баьццарча аренашца, оалхазарий екача ашарашца, цкъа аьлешка-орашка теIаш, тIаккха шаьрача аренашка даржаш удача массача киний таташца йоагIаш латт. ЙоагIаш латт, садоаллаш мел дола хIама шийи маьлха йIовхалца сомадоаккхаш, къахьегамга кийчдеш...

...Безаме сурт да Надтеречни района райцентре чубодача новкъа гур. Ди тахан къаьстта а безаме да. Шаьра даьржа, тайжа додача Тирка босах, гаьнна къулбехьа хьалдада «Надтеречный» яхача совхоза цхьоалагIча отделене кхаш. Кхашка арабаьннаб вай вахар тоадеш йола еррига хозне шоай кулгашца хьаеш бола къахьегамхой.

ССКП обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа соцамах совгIаташ луш ерригача республике гIолла белгалбаьхача хьалха латтарашта юкъе Надтеречни районера пхи саг ва. Ерригача республике гIолла социалистически яхье хьалха латтарашта юкъе а дикагIа хьокхамаш долаш ва «Надтеречный» яхача совхоза 1-ча отделене комбайнер Джанхотов Iаьла. ДIадахача шера «РСМ-8» яхача комбайнаца цо чуийцар 610 гектара тIара ялат, хIаьта аьрдар 11.400 центнер ялат.

...«Надтеречный» яхача совхоза цхьоалагIча отделене цIенош Лакха-Новре да. Коа наIарга ягIа кагий цIе байракхаш чехко хьекхача михо эгаю. Семилетка план ханал хьалха кхоачашъяра нах тIахьехаш я цIеча кIада тIа доккхача алапашца язъяь лозунг.

Отделене цIеной кIир теха цIена коридораш плакаташа сийрдаяьхай. НаIара тIайоаллача плаката тIара хьога хьеж Iаьржача цIацкъамашта кIал доахка хьаькъале бIаргаш.

Нийслелаш...— йоах плакато...

Хьанна йовзац вай республике 1960 шера 15 гектар льаттан хIара гектара тIара 105 центнер хьажкIаш яьха «Шалинский» совхоза звеньевая Музыкаева Малика! 60 гектар льаттах хIара гектара тIара 150 центнер хьажкIаш яхара декхар тIаийцад цун звенос. ССКП январски Пленуме нов. Н. С. Хрущева мехка дикагIа болча къахьегама турпалашца лаьрхIа цIи яьккхар Музыкаева Маликий.

Ше деттача доахах хIара Iаттагара 1960 шера 4406 килограмм шура яьккхача, Урус-Мартановски районерча «Красноармейский» яхача совхоза доярка Арсемикова Марета; 1841 хьакха кхаьбача а 1803 центнер хьакхий дулх пачхахьалкхенна дIаденнача а Грозненски молочни совхоза свинарка Наумова Марье; хIара котамгара 178 фуъ Iоадаьча Ермоловски совхоза котамаш лелаеча Олюнина Ниний, иштта юрта боахама хьалха латтача кхыбарий балха хьисапаш шоай балха юкъекхахьара тIахьехаш йола лозунгаш кхы а дукха йоахк 1-ча отделене контора коридорашка, цIеношка.

Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахам дегIабоалабара керда хIамаш карагIдаларца накъа гоpгда вай!

Джанхотов Iаьла мо бола хьинаре къахьегамхой юкъе бола коллектив кхера йоагIаш яц из иштта хург мичад, аьнна. Из шовзткъе итт шу совгIа даьнна, лохорча дегIара ала тоам болаш, тоссаш кера мекх а долаш, гIийло саг ва. Iаьлий дIаьха шераш дукха дале а (из ваьв 1907 шера), цун юхь-сибат хIанз а зIамигача сага хозал йовнза да; бIаргаш, къонала алах доагаш, сийрда хьеж.

МагIа-Новрерча къеча, баьдеча нохчочун Джанхота воIо, Iаьлас эггара хьалха трактора ко бе деллар гIаьхьа низах тоавенна зIамига саг волаш, 1934 шера март бетта. Ше доккхал дарах шийха велаш, тамаш еш дагалувц цо из юххьанцара ха:

— Мундар-Юртарча МТС-е кхаь бетта трактористий курсаш йисте а яьха, цу хана тхоай юрта хиннача Ворошилова цIерахча колхоза льатта эггара хьалхара го айса баьккхача хана, Кавказа лоамашка дахача адамашта юкъе, сайна нийсса веце, сайла тIех адамашта эшаш саг хетацар сона.

Тамаш а яц: дуне миссел хета из аьшка, чоалхане бIалгIа тIехьакхухьаш цхьа го баьккхача пхи боал боаха нух а долаш, цIе етт санна, мутIахьа йолаш, баьдеча нохчочун воIо, Iаьлас ях-яххачахьа лестар.

ХIаьта денз тракторист, комбайнер волаш хьадоагIа цун деррига вахар.

Шийи говзалах дагахь доккхал деш, цун хамбеш волча зIамигача сага дог-доагIар из дIахо шаьръе, тоае. Даиман хьожаш хулар из шийи тракторга. ТIера дом, мIад дIайоахар, даьтта хьокхар, еха оатхалаш ханнахьа тоайора. ДукхагIча даькъе уж балхаш салоIача хана дора Iаьлас. Цудухьа цун тракторо, болх болабенначул тIехьагIа сеца ца а сецаш, балха боарамаш шозза, кхозза тIехкхоачашдеш а моттигаш хулар.

Къахьегам тIа толамаш доаха саг вай вахаро ше белгалвоаккх. Сийле цунна я, наьха безам, дог-уйла цунца хул.

1936 шера декабрь бетта Георгиевске комбайнерий ворхI бетта курсашка саг вахийтара хьакъехьа дош эттача МТС дирекце эггара хьалха яьккхар Джанхотов Iаьлий цIи. 1937 шера июнь бетта комбайнерий курсаш йисте а яьха, из цIавеча цар Надтеречни районе шоай МТС яр, хIаьта Iаьла цига «Коммунар» яхача комбайна тIа а хайр.

1944 шера 14 марте Джанхотов Iаьла Казахстане Карагандински областа Тельмански района № 1 йолча совхозе комбайнер вар. Комбайнаца беча балха тIа къахьегама толамаш дахарах ахчанца а сийлен Грамоташца а тоъал дукха совгIаташ тийннад цунна, царца Казахстане целинни льатташ аьха караздерзадеча дакъа лацарах СССР Лакхехьарча Совета Президиуме Указах енна медаль а йолаш.

...1958 шера декабре денз, Казахстанера юха а баьхка, Нохч-ГIалгIай АССР Надтеречни района МагI-Новре бах Джанхотов Iаьлар дезал. ЦIавенача хьалхарча деношка юха а комбайна тIа хьожавир Iаьла тхьовра ер Казахстане водаш МТС керттера механик хиннача, хIанз совхоза керттера инженер волча шийи къаьнача доттагIчо Плотникова...

1937 шера июнь бетта денз хьа таххаьналца хьайолча хана Джанхотов Iаьлий деррига къахьегама вахар комбайнаца дувзаденна да. Эзарнешца лоархIам бола гектараш льатта аьха хургда цо лелаеча трактораша. БIарчча эшелонаш юзаргьяр цо лелаеча комбайнаша аьрдача ялаташа.

Казахстанера юхавеначa хьалхарча 1959 шера Iаьла, шийи комбайнаца ялат хьакхара а ардара а совхозе шоллагIа моттиг яьккхар.

Совхозе шоллагIа йола моттиг лацар во-м дацар, хIаьта а... гIулакхаш дайзача цунах кхоачам бе йиш йолаш дацар. Цхьан сезонах баьчча балхах балха керда хьалаш дайзар, комбайна оамалаш Iомайир. Дукха гучадаьлар, тохавелча геттара дIадаха йиш йола кхоачамбоацараш.

Цудухьа, юрта боахамерча балхий вокх — 1960 шерга ха а ховш кийчвелар Iаьла.

Хьалхарча шера баьча балхо хьахьекхар, эггара керттерадар комбайн дика кийчъелга хилар. Комбайна ерригa оамал, цунга мишта фу «мух йоагIа» ховш волча Iаьлас цхьаккха айпе моттиг йитанзар тоа ца еш.

Цудухьа, 1960 шера ялат чуэцаш а оардаш а баьча берригача балха тIа комбайна цкъа еш йола ремонт 20—30 минутал йIаьхлуш моттиг хиланзар. ДIадахача дерригача шера цун комбайно хьакха ялат 610 гектар хилар, хIаьта аьрдар — 1140 центнер. Дийнахь-бус 12 гектар чуэца езача, цо чуэцар 20—30 гектар. Юкъерча боарамах деннеи бийсанеи йола задани 200 процент кхоачашйора цо. Из берригa болх 25 дийнахьа чакхбаьккхар. Ялат чуэцара а ардара а балхаш дикагIа кхоачашдара лелаеча социалистически яхье 1960 шера из толам баккхарах ССКП обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советo, Облсовпрофо баьча соцамах совгIата кердача ахчанца 100 сом деннад Iаьлийна.

— Иоккха говзал йолаш, царца къувса хала хургдолаш новкъостий ба тха отделенера механизатораш Сагалов Махьмад, Джавтханов Улби, Келоев Сапар, иштта кхыбараш. Царца социалистически яхь лелаергья аз,— йоах Iаьлас.

...Из е вож дергда, аьле, ше даьр е де дагакхоабар хабарца хозде гIерта тайпа саг вац Iаьла. Из вай таханарча, сийлахьча, коммунизма гIирс хьалбара хано шийга беннача балха мула тIи хIама хьадара говза а тIера а вола бIаьннешца, эзарнешца, миллионашца лоархIам болча советски къахьегамхоех цаI ва. Из кIоарга дег чу чIоагIо яь ва, ССКП XXII съезда сийленца накъа а волаш, укх шера шийи комбайнаца социалистически яхье ялат чуэцара а ардара а керда толам баккха.

ХIаьта Джанхотов Iаьла ше яь чIоагIо чакхйоаккха тайпа да.

Цун ка яйла из шийи сийлахьа уйла чакхъяккха!

Доазол дехьара

Кубана духьалара империалистий зуламаш совцаш дац

МЕХИКО, 23 март (ТАСС). Сальвадора университеташкарча студентий юкъарча ассоциаце араяьккхача заявлене гучадоах Сальвадора хIанзарча гражданско-тIема хунто кубински революцена духьала леладу зуламаш.

Заявлене тIа йоах, сальвадорски къайлагIарча полице агенташ дукха ха йоаццаш хьалха хиннача кубински диктатора Батистана тIехьара нах шоашца а болаш Сальвадоре Куба тIулакххашка хьожаш волча Роберто Ласальена чухьийлха хиннабиз ший цIагIа волча хана. Кубински дипломатаи цун сесагаи бийхка Iо а бехка йийттай. Полице агенташа дипломата цIагIара мегарг мел йола бланк дIайихьай, гочох, Фидель Кастрой правительствана духьалара документаш царца вIашагIдоххар духьа. Массехк ди хьалхагIа письмойи чекийи копеш журналисташка дIаделар хунто, шийна духьала вIашагIбелла тийшаболх хилар бакъде цар новкъосталца ший вIаштIехьдалар дог доахаш.

Уж деррига зуламаш «кубински халкъа духьала империалисташа лелаеча агрессе дакъа» да йоах ассоциаце.

КIайча цIагIара совещани

ВАШИНГТОН, 22 март. (ТАСС). Лаосе латтача хьалах льаца КIайча цIагIа ший политически тIемеи советникашца совещани йир президента Кеннеде.

Совещане дакъа лоацаш хилар вице-президент Джонсон, паччахьалкхен секретарь Раск, оборона министр Макнамара, штабий начальникий вIашагIкхийттача группа членаш, разведывательни кертерча управлене кулгалхо Аллен Даллес, паччахьалкхен секретара заместитель Боулс, хIаьта иштта паччахьалкхе кхерамах лораяра гIулакхий президента помощник Банди.

НЬЮ-ЙОРК, 22 март. (ТАСС). Лаосе эттача хьалах льаца КIайча цIагIа хинна совещани ювцаш, «Нью-Йорк таймс» яхача газета корреспондента Кенуорте йоах, КIайча цIагIа США правительства соцам баьб Лаоса деш дола тIема новкъостал чIоагIа лакхде а «цига деза — доккха герз дахьийта» а аьнна.

«Нью-Йорк таймс» яхача газета корреспондента Джордена а Вашингтонера хоам бу, «Фуми Носаванеи Бун Умеи эскараша тIом дикагIа бербола гIулакхаш Iалаьмате чехка де деза» аьнна соцам баьб США правительства, яхаш. Совещане дийцараш къайлагIа лоаттаду, йоах корреспондента. Цхьабакъда, цу совещане дийцараш «Лаоса тIема новкъостал дара керда формаши» цунна «бокъонца хоадамболлаш гIулакх делгеи» хиларах хоам баьб.

Нагахьа санна американски гIулакхаш шоашта махеттара чакх ца доале, Къулбехьен-Малхбузерча Азена (СЕАТО) йолча договора организаце а ше новкъостал дергда ала тарлургда, яхаш дувц Вашингтоне Iаьдала юкъерча наха. Цунах дувц хIанз Вашингтонеи СЕАТО Бангкокерча штаб-квартиреи дипломатически переговораш еча, яхаш язду Джордена. СЕАТО тIема Совета заседани 22 марта хургья, яхаш белгалдоаккх Джордена.

Оборона министра дунен халкъаш кхерамах лорадара помощник Поль Нитце шийца а волаш, министрий яр санна лоархIам болаш хургйолча, 27 марта Бангкоке хьаелларгйолча СЕАТО сессе ваха льрхIа ва США паччахьалкхен секретарь Дин Раск.

СЕАТО сессе дувцаргдола керттера дош хургда Лаосе этта хьал, йоах Джордена.

Американски доал деча гIозараша белгалдоах Вашингтон хьалха а санна духьал я Лаоса дош дувца 14 мехка конференци е аьнна Комбоджа принца Нородом Сианука оттаьйча предложенена, яхаш язду Джордена.

Английски общинай палате

ЛОНДОН, 23 март. (ТАСС). Къамий барт-цхьоагIонна юкъера Къулбехьен-Африкански Союз дIа ца ялийта гIерташ шийна могар ду Англе премьер-министра Макмиллана. Общинай палате селхан саррахьа ше къамаьл деш цо аьлар, ЮАС 31 мае къамий барт-цхьоагIонна юкъера дIама яьлланге а, хIанз йолаш йола юридически бокъонаш «хаьддача цхьан ханна» йита лаьрхIа законопроект оттае безам ба английски правительства. Макмиллана яьшхар из уйла ЮАС-е бахача наьха гражданства хьакъехьарча дешага лаьрххIа хьажанза даргдац, аьнна.

Англе премьер-министра цу тайппара аьлар Къулбехьен-Африкански Союз къамий барт-цхьоагIонна юкъера ялара цхьанна тайпара а торгови система сий доадеш Iоткъам хургбац.

Оппозице цIерах къамаьл даьча лейбористски парте лидера Гэйтскелла критика йир ЮАС-а правительства лелаеча апартеида политикана. Цхьабакъда, из духьал вар «ЮАС къамий барт-цхьоагIонна юха юкъея новкъарле яра». Гэйтскелла даьча цу къамаьла раьза бацар парламента дуккха членаш — лейбористаш.

Къамаьлаш деча хана консервативни парте аьттехьарча даькъацарча викаташа дувцар ЮАС къамий барт-цхьоагIонна юкъера дIаяккхар шоашта «новкъа» хилар. Царех цхьабараша кхыметтел апартеида политика а могаеш къамаьлаш дир.

Къамий барт-цхьоагIон гIулакхий министр волча Д. Сэндиса ше къамаьл деча хана терко тIаяхийта йийзар ЮАС-а лелаеча расистски политикана йоккха общественность раьза ца хилара. Сэндиса харцахьа лаьрхIар апартеида политика.

Сэндиса белгалдаьккхар, ЮАС-а премьер-министр Фервурд шийна ховшшехьа а хIанзарча дунен ерригача уйланна духьалвала а исторечарх тIехьашкахьа юхакхостае а гIерташ хилар.

Цхьаккха соцам ца беш чакхдаьлар къамаьлаш.

Нахи Iаьдали Iехалургдий?

ВIашт дукха дезаш вIашагIа а кхийтта, хоза барт тайна дахаш мари сесаги дар Кодзоев Салмани Тамареи. Ши кIаьнки ши йиIиги а йолаш хоза диъ бер а дацар.

Казахстанера ТIой-Юрта цIабаьхкача шинне а хоза цхьан къа а хьийга, шоашта цIенош а даь, безаме бахар уж.

Балхара Салман чувеча деладенна накъа уха бераши цунна фу эш хьожаш гIулакх де гIерта Тамареи бIаргадайча кIаьдвалар тIера а даьле дог а ше а велалора Салман.

Иштта дика бахача цу хозача дезала, цкъаьннахьа баьде морхаш тIаяьхкар. Балхара чувеча Салмана, хьалха санна шийна деладенна накъа даьхка бераш хьастацар, безаме вацар Тамарийца а.

— Фу хиннад хьона могаш вац хьо? ХIама даа хьайна, цамоге Iовижа, аз лор воалаверггва хьона, аьнна, Тамарас шийца безаме къамаьл дича везаш сона-м хьа лор, даа хIама-м хьада, аьле цIимхара йист хулар Салман.

Фу хиннад цу дезалла? ХIана ийгIаб барт? ХIана баьннаб юкъера безам дIа?

Хиннар ер да. Салмана каст-каста балха а кхычахьа а бIаргагуши цунца «безаме» къамаьл деши хиннай маьре яхачара цIаена, бос-хоза (Салмана хетачоах) бIаргаш лотаденна, къона жеро Меришкова БагIдат. Цар дIайи-хьайи дийцар хайна мала варгва! Цхьабакъда, бIаргаш доагача къонача жерочунга доккхача хьакъала да воацача маIача саго дувцар Салмана дIадийцалгеи бераши сесаги долаш вале а маIасаг хилча бе-башха э доацаш из лохаш лелача воча кхалсаго дувцар БагIдата дийцалгеи а гуш да цар къамаьлех хинначун уйла йийча.

БагIдата мерзача хабараша, доагача бIаргаша ший кIезигача хьакъалах тувлаваьча Салмана план оттаяьй ший сесаг Тамара цун нанеи вежарийи болча Алма-Ата а яхийта, сесаг едай, аьнна нах а Iаьдал а Iехаде, тIаккха БагIдат йоалае.

Дуккхача шерашка ший нана а вежарий а бIаргаца дайнача Тамарийга, цкъаьннахьа дог дика а хинна, Салмана аьннад, хьона хьай нанеи вежарийи бIарга ца гу дукха ха а я, хIаьта вай йиIига кулга дарба дайта а дезар, уж шаккха гIулакх кхоачащдара Алма-Ата хIана гIоц хьо, цига дика лораш а бар, аьнна.

ТIеххьарча хана цIимхареи гIожеи мара, къамаьл ца деш хиннача Салмана иштта хоза къамаьл шийца дарах цец а яьнна, гIад а яха, Салмана яхар кIал тийшаболх боаллаш дий а ца ховш, цунна раьза а хинна, йиIит а ийца Алма-Ата яхай Тамара.

Из яха дукха ха ялалехь, укх март бетта юххерча деношка къонача жерочоах керда нускал а даь, ший берийи цIени ираз а доадаь Iохайнав Салман, маIасаг БагIдата а кораваьв, цар плана из дакъа кхоачашхиннад, цхьабакъда, нахи Iаьдали Iехадара увттаяь планаш кхоачашхиннайий ховргда Наьсарен района прокурореи судои цу тIулакхах фу оал хайча. Цар Салманачул кIезигагIа доацаш «баркал» алар дотдоах аз диъ бери сесаги долча тIаяхача БагIдата а.

Д. ЭСТЕМИРОВ.

НИКЪ БАЛА БЕЗА КХАЛСАГА

«Вай ханарча хьалашкарча партийни пропаганда декхарех» ССКП ЦК-а баьча соцамца хьалхле а лелаеш, Сасана района партийни организаце чIоагIа идейни кхетама болх бу къахьегамхошта юкъе, къаьстта кхалнаха юкъе а беш.

Коммунисташ бола кхалнах председателаш а болаш, болх беш 10 кхалнаьха совет я. Партийни организацей хьалхленца кхалнаха юкъе кхетама болх бу кхалнаьха советаша, къаьнача замах юхедисача воча гIулакхашта духьал чIоагIа къовсам лоаттабу цар.

Дика болх беш я Ленина цIерахча колхозера (парторганизаце секретарь нов. Дулаев) Умаева Хьулимат председатель йола кхалнаьха совет. 20 кхалсаг я цу совета юкъе. Хан-ханнахьа заседанеш ю совето. Ерригa нохчий йиIигаш дешара юкъеозара, общественни балха кхалнах дукхагIа юкъебоалабара, кхалнаха шоай дешар лакхдара, кхалнаьха бокъонаш телхаеча гIулакхашта духьал лоаттабеча къовсама дешаш дувц заседанешка. Колхозе болх беча а цIенга хьожаш болча а кхалнаха хьехам беш къамаьлаш ду совета членаша.

Шоай юрта кхалнаха юкъера болх дика бу библиотека заведующи йолча Утаева Тамареи хьехархо йолча Махмудоваси. Цадахача шера хинначул дукхагIа кхалнах ба художественни самодеятельноста кружока юкъе дакъа лоацаш. Нохчий 30 кхалсаг я цу кружоке.

Тха районе боахама цхьаккха дакъа дац кхалнаха болх ца беш, шоай балха тIехь дика толамаш а доах цар.

Района колхозий кхашка, фермашка, учрежденешка, школашка, дарба деча моттигашка шоаш кхо ца беш болх беш 1500 кхалсаг я.

Калинина цIерахча колхоза звеньеваяс ССКП члена Магомадова Аппатус 18 гектар хулача лаьттан хIара гектара тIара 40 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьхар, 20 центнер яккха декхар тIаийцача.

Ленина цIерахча колхоза звеньеваяс Тамаевас ший участкера хIара гектара тIара 50 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьхар.

Орджоникидзе цIерахча колхоза доаркаша Б. Саралиевас 1522 килограмми Д. Чадаевас 1520 килограмми шура яьккхар Iаттагара, 1100 килограмм яккха декхар тIаийцача.

Орджоникидзе цIерахча колхоза телятница Б. Турлаевас 1960 шера шийга хинна 43 Iаса цхьаккха тIера ца доалийташ хьал а кхедир, Iаьсашта дукхагIа дулх тIа а кхетийтар.

Районе партийни, советски, комсомольски болх беш 30 кхалсаг я. Района Совете депутаталла хержа 18 кхалсаг я, царех 16 нохчо а йолаш, юрта Советий депутаталла хержай 69 кхалсаг.

Дешар хьехача балха тIа нохчий 13 кхалсаг я. Коммунистически уйла хургйолаш къона тIехье кхетаю цар. 25 шу да Бас-Гордалински юххьерча школе Наталья Ивановна Ищенко хьехаш йола. Шийна ховр, ший дикагIа йола уйлаш дIаеннай цо нохчий берашта хьехаш.

Берашта дика хьехаш хьехархой ба Энгилоерча ворхI шера дешара школера Зайпалабдиева Хузимат, Есинбиева Нурсиет, Ялхой-Юртара бархI шера школера Умаева Хьулимат, Цонтроерча ворхI шера дешара школера Исаева Тамара, Сасанерча юкъерча школера Ибрагимова Тамара.

Боккха болх ба халкъа уннахцIено лораечар бер, районе цу балха тIа 30 кхалсаг я, царех 2 нохчо а йолаш. ЧIоагIа къахьийгад из болх тоабеш керттера лор йолча Башаруле. Болх дика барах «Нохч-ГIалгIай АССР-а заслуженни лор» яха цIи еннай цунна.

Дика дакъа лоац кхалнаха культурно-просветительни учрежденей балха юкъе. 1958 шера 4 нохчо мара яцар цу балха юкъе дакъа лоацаш, хIаьта хIанз 23 я.

Района боахами культуреи лакхъеча дика болх барах паччахьалкхено совгIаташ деннад дуккхача кхалнаха. «За доблестный труд» яха медаль еннай Н. И. Ищенкона (Бас-Гордалински юххьерча школа хьехархочо), РСФСР-а Лакххеьарча Совета Президиума грамота еннай Вараева Асмайна, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакххеьарча Совета Президиума грамоташ еннай Орджоникидзе цIерахча колхоза телятницана Турлаева Буцуна, Цонтроерча ворхI шера дешара школа хьехархо йолча Е. И. Бойченкона, Шуапински юрта Совета председателa заместитель йолча Гадаева Лайлайна, Орджоникидзе цIерахча колхоза председателa заместитель йолча Бондикова Валентинайна, Ленина цIерахча колхоза звеньевайна Алерханова Кемсета.

ТIа-тIа а дукхагIа хьалъюз районни партийни организаци дикагIа болча болхлоех — кхалнахах. 1958 шера кIезига кхалнах бар парте членаш болаш. ХIанз 28 кхалсаг я ССКП членаши члений кандидаташи йолаш. Ленински комсомола член йолаш 48 нохчо я.

Сакхеташ а дикагIа а бола нохчий кхалнах хьалхле лелаеча балха тIа ба. Райисполкома бехктокхама секретарь я ССКП член йола Саламова Байсари, Жданова цIерахча колхоза председатель я Докуева Курбика.

400 совгIа кхалсаг дешаш а йолаш, нохчий кхалнаьха политграмота 20 кружок я районе.

Цу кружокаша болх дика бу Орджоникидзе цIерахча колхозеи (пропагандист нов. Зайпалабдиева) «Путь к коммунизму» яхача колхозеи (пропагандист нов. Исаева).

Тха балха юкъе кхоачамбоацараш а да. Юрта боахаме хьалхле лелаеча балха тIа (фермай заведующелла, учетчицалла, бригадиралла) кхалнах геттара кIезига увттабу.

ДукхагIа юкъеоза беза кхалнах общественни балха, хаьдда а чIоагIа а къовсам лоаттабе беза къаьнача замах юхедисача воча, кхалнаьха сий доадеча гIулакхашта духьал.

Семилетка кхоалагIча шера кхоачашде дезаш доккхий а бехктокхаме а декхараш латт района къахьегамхошта хьалхашка.

Шоаш тIаийца декхараш, ССКП XXII съезд хьаеллача хана кхоачашде лаьрхIад тха районерча къахьегамхоша.

Сасана районерча къахьегача кхалнаха шоашкара доагIа дакъа лоацаргда семилетка 3-гIа шу толамца чакхдоаккхача.

Ж. ДАКИШВИЛИ,
ССКП Сасана райкома кхалнаха юкъе беча балха отдела заведующи.

СЕРДАЛО
4-гIа оагI. 26 март, 1961 шу.

Хьехархо а депутат а я Тамара

Наьсарен-Вокзалерча бархI шера дешара школе хьехаш я гIалгIай йоI Аушева Тамара. Безаме оамал а эздий гIулакх а долаш саг я из.

ШоллагIча классе урок луш яр Тамара со цига нийсвеннача хана. Цхьаккха гIар йоацаш, салийна яр классе. Цешархой дисциплина а дика оамал а хургйолаш кхетабу цо. ХьалхагIа Iомаяь материал юха шаьр а йийя, хьеха йолаю керда яр. Берашa дешар дикагIа Iомадара ший ерригa уйла тIайохийт Тамарас. Ший болх дукха беза къонача хьехархочоа. Хьалкхувча къонача тIехьенна кхетам балар, цунна дешар Iомадар — из сий дола гIулакх шийниз кхо ца беш кхоачашду Тамаре.

Боккхача, барт тайнача, къахьегама тIера болча дезала юкъе яь а хьалкхийна а я из. ГIадъюгаш а халахетар хулаш а ханаш нийсъеннай цунна. Из школе деша ягIаш йолча хана, 1955 шера да, ши воша леш доккха во дера Тамарийга.

Иштта хала ха оттача хана атта дацар деша, цхьабакъда, дешар дитанзар цо.

1959 шера Наьсарен-Вокзалера юкъера школа йистеяьккхар Тамаре. Цул тIехьагIа школе хьеха йолаелар из, цу шера Нохч-ГIалгIай педагогически институте историко-филологически факультете заочно деша а яхар.

Школе болх беш, институте заочно дешаш дукха ха дIайода, цхьабакда, общественни болх бе мукъа ха корайоагIа къонача хьехархочоа. Наьсарен района болх беча кхалнаьха политграмота кружоке хьехаш я из. Цунца дешаш барашта дукха а еза чIоагIа лархIа а лоархI из. Наьсарен-Вокзале бахача наха шоай саг хет Тамарех, цунца дагабувл, цунах чIоагIа теш. Дукха ха йоацаш моттигерча Советашка хоржамаш деча хана Наьсарен районни Совете депутаталла хержар Аушева Тамара.

Б. КОСТОЕВ.

Республика кхалнахах йолча очеркий книжка

Нохч-ГIалгIай книжни издательотва кепа а теха арадаьннад «Нохч-ГIалгIайчен сий дола къахьегамхой-кхалнах» яха вай республикерча журналисташа язъяьча очеркий книжка.

Цу книжка тIа бувц Урус-Мартановски района Рошни-Чу яхача юрта Совета председатель С. Музаева, Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза звеньевая З. Кусиева, «Назрановский» совхозера доярка Л. Барахоева, «Чечингстрой» треста гIишлошъерий бригадир Т. Эльдерханова.

Дика къоагадаь дувц журналисташа «Красный молот» яхача заводе цеха бригадир йолча Т. Цегтевай, Шалински районе звеньевая йолча К. Косумовай, «Горец» яхача совхоза свекла лелаеча А. Барзукаевай, «Красноармейский» яхача совхоза доярка Т. Наурбиевай, филармоне артистка М. Айдамировай, лора М. Сахаровай, хьехархочун Е. Бирюлькинай, Грозненски шурий совхоза свинарка М. Наумовай, иштта кхычар а вахари цар сийлахьара къахьегами.

Кхалнаьха республикански съезд хулача денга журналисташа вай кхалнаха луш дола совгIат да из книжка.

С. ВОРОНИН.

Кхоалагiа республикански смотр

ХАЛКЪА ТАЛАНТАША ХЬАХЬОКХ ШОАЙ ГОВЗАЛ

Советски района вIашагIтехача хоро «Са Нохч-ГIалгIайче» яха илли а оалаш дIайолайир ший программа. С. Васильева язъяь «Россия» яха стихотворени йийшар районерча культура цIен самодеятельносте дакъа лоацача нов. Сухановас. Тайжа а хоза а мехкарий халхар дир вайнаьха халхар деча группа. «Жажда» яхача кинофильмера Машай илли дика аьлар А. Шерипова цIерахча ворхI шерарча школа хьехархочо нов. Дойкос. Белгалдаккха деза цу районе нохчий мехкарий самодеятельносте дукха юкъеэза хилар. Цхьабакъда, Советски района художественни самодеятельноста репертуара программа йоккха яле а, дика вIашагIйолланза я.

Курчалоевски района культура цIеной, клубай художественни самодеятельноста коллективаша «Коммунистически бригадай марш» аьлар. Дика яцар цу района самодеятельносто хьахьекха кхыйола номераш.

Зрителаш чIоагIа раьза хилар дIадахача шера санна Сасановски района художественни самодеятельноста коллективо дика программа кийчъярах. Цига мел ваьгIача сага дегаш гIоздаьлар пордув хьа а деллаьденна сцена тIа 83 йоI, царна юкъе 50-нел совгIа нохчий йоI а йолаш, мугIарех хьалъоттаваь 200 гаргга саг юкъе вола хор бIаргаяйча. Дика оаз а йолаш, хоза аьлар Х. Очерхаджиевас «Дукха веза хьо» яха илли.

Массанена хозахийтар парте районни комитета болхлочо Ж. Дакиевас даьха нохчийи гуржийи иллеш. ВIашагIтехача коллективо даь «лоамара халхар», иштта кхы а дукха номераш я программацара белгалъяха мегаргйолаш.

Йоккха программа яр Сунженски района художественни самодеятельноста коллективо оттаьяр. Эггара хьалха пордув хьаделладелча бIаргаяйра тайп-тайпара ханаш йола кагирхойи боккхий нахи юкъе а болаш вIашагIтеха хор. «Ленин—коталон байракх» яха илли аьлар цо. Дика аьлар «Хьона доаккх аз е илли, Мадина» яха илли В. Пиляйс.

Районо оттаьйча программа юкъера моллагIа номер юхакъоастае хала дар. Сунженцаша доккхал деш я республика заслуженни артистка К. Петровас — Миницкаяси самодеятельни композитора И. Ходусеи кулгалду хор. Дика оттаьяр И. Ходуса музыка а йолаш йола казакий вальс.

Йоккха программа яр Урус-Мартановски района оттаьяр. Зрителаша къаьстта терко тIаяхийтар къонача иллиалархочо А. Дудаева нохчий йоIах аьннача иллена. Цул совгIа, дика оттадаьдар халхараш. «Тоалуйла тха Урус-Мартан» яха сюита раьза хинна тIаийцар зрителаша.

Тайп-тайпара халхараш, иллеш кийчдаьд Наьсарен района художественни самодеятельноста коллективо. Шоай концерт дIадоладеш районни культура цIен коллективо «Сийленца накъа гIоргда XXII съезда» яха музыкально-литературни монтаж оттайир. Хоза халхаьялар берий коллектив. Дуккхача гIалгIай мехкараша дакъа лаьцад смотре. Масала, хоре дакъа лоацаш 33 гIалгIай йоI яр. Дика даьккхар гIалгIай меттала № 4 йолча хIамаш тегача фабрикерча мехкараша «Зиза доаккхаш латт тоачаш» яха илли.

Дика оттадир Надтеречни района Горагорски культура цIен халхарий группа эрсий «Березка» яха халхар. Боккхача безамца чакхдаьлар Знаменски культура цIен коллективо оттадаь «Кхаь поколене халхар». Ужжамо кхы а номераш я репертуарaца дика кийчъяь.

Йоккха программа кийчъяьяр Первомайски района самодеятельноста коллективо а. Тайп-тайпара халхараш дир, иллеш аьлар, Районни культура цIен группа дика дир гIалгIай групповой халхар. ХIаьта гIалгIай сакъердаме халхар дир М. Базгиева, Д. Азиевас, М. Базгиевас, Т. Анепкинас.

Дика концерт оттадир МагIалбикерча культура цIеной 122 саг чувоагIача самодеятельноста коллективо. Къаьстта дика хIирий ашараши кIантий халхара йиши лекхар каьхата пандарца самодеятельносте дакъа лаьцача Р. Чантиевас. 70 шу даьннача воккхача саго даь Нохч-ГIалгIай къаман халхар, зIамигача бераша А. Терлоевеи Л. Гуноеваси даь нохчий халхар, иштта кхыдараш раьза хинна тIаийцар зрителаша.

Наурски района художественни самодеятельноста коллективо кийчъяьча программа юкъе яр дикагIа я-кха, ер вогIа я-кха ала йиш йолаш цхьаккха а номер яцар. Самодеятельносте дакъа лоацаш 200-нел совгIа зIамигеи воккхеи саг вар. Дика дар Калиновски клуба коллективо даь закарпатски халхар, хоро аьнна «Партена сийле» яха илли, Николаевски станицерча «Цlе байракх» яхача колхоза струнни оркестро лекха ашараши иллеши.

Республикански 3-ча смотре районий художественни самодеятельноста коллективаша оттадьча концерташа хьахьекхар дукхагIа йолча коллективаша дика кийчо яь хиннилга. Геттара дика гIулакх да укх шера самодеятельносте дакъа лоацаш дуккха а нохчийи гIалгIайи мехкарий хилар, хIаьта дIахо а кхы а дукхагIа юкъеоза беза уж. Къаьстта дика кийчо яьяр Наурски, Сунженски, Сасановски, Урус-Мартановски, иштта кхыйолча районаша. Цхьабакъда, царца нийсъе мегаргйолаш яц Советски, Курчалоевски, Веденски районаш. Из гIулакх иштта нийсденнад культура районий отделаша, министерства из болх дика вIаштIехьбаккхара йоаггIача бесса терко ца ярах. ДIахо йодача хана уж кхоачамбоацараш дIадаха деза.

Т. УЖАХОВА.

Сурта тIа: лакхехьа Наьсарен района хор, лохехьа МагIалбика района деша даха ха йоаца бераш А. Терлоеви Л. Гуноевеи халхар деш ба.

И. ПЛИЕВА
сурташ.

РАДИОПЕРЕДАЧАЙ ПРОГРАММА

26-ча марта: 16.00 — пионераштеи школьникаштеи передача (эрсий меттала); 16.20 — «Советски юрт» яха радиогазета: (нохчий меттала); 16.40 — Сатирически журнал (нохчий меттала); 17.10 — Советски Арме гIулакх дечар заявкех концерт; 18.00— «Микрофона хьалхашка театр» — «Iайшет» — пьеса (гIалгIай меттала).

УКВ: 18.01 — В. Мищерин — «Iан закон» — спектакла радиокомпозици; 19.41 — Сакъердаме халхареи, ладувгIеи ашараш; 20.22 — художественни самодеятельноста доакъошхоша оттаду концерт; 20.31 — «Комендант Пушкин» — радиопостановка; 21.25 — «Сакъердаме оагIош хьаделаш» — радиожурнал.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.
Йоккха зал: **«БIаргаш дайна музыкант».**
Долалу: 8, 12, 2, 4, 8.
«Кер-Оглы».
Долалу: 10, 6, 10.
ЗIамига зал № 1 — **«БIаргаш дайна музыкант».**
Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
ЗIамига зал № 2 — берий сеанс — **«Баьццара фургон».**
Долалу: 9, 11.
«БIаргаш дайна музыкант».
Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.
ЗIамига зал № 3—берий сеанс — **«Стрикачова Мишкина нийсденна тамашийна гIулакхаш».**
Долалу: 9.15, 11.15.
«БIаргаш дайна музыкант».
Долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15.

«Родина» цIерахча кинотеатре:
«Турпалхочун воша».
Долалу: 9. (Берий сеанс).
«БIаргаш дайна музыкант».
Долалу: 10.10, 1.45, 3.25, 7, 8.40, 10.15.
«Кер-Оглы».
Долалу: 11.50, 5.10.
27-гIча марте денз **«Сай корта багIа белаш тIа»** яха кинофильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.
1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.
СФ02051
Заказ № 2020